

Spelen voor de kost

Werk en inkomsten van acteurs in Nederland

Onderzoeksrapport

Spelen voor de kost

Werk en inkomsten van acteurs in Nederland

Saskia von der Fuhr
Berend Jan Langenberg
Maarten Sentjens
Teunis IJdens

Het onderzoek *Spelen voor de kost* werd uitgevoerd in opdracht van
NORMA, ACT, Ntb en FNV Kiem

Tilburg, april 2010

IVA beleidsonderzoek en advies

Onderzoeksrapport

Pagina

Inhoudsopgave

5	Voorwoord
6	1 Waar hebben we het over? <ul style="list-style-type: none">• Beroepsmatig werkzame acteurs • Werk en inkomsten
8	2 Wie zijn het en wat doen ze? <ul style="list-style-type: none">• Beroep • Opleiding • Geslacht en leeftijd • Werkzaamheden en tijdsbesteding• In loondienst of zelfstandig • Acteursprofiel naar soort werk
14	3 Hoe komen ze aan werk en hoe regelen ze hun zaken? <ul style="list-style-type: none">• Werk zoeken en vinden • Wijze van betaling • Onderhandelen • Zakelijk advies• Vergelijking tussen acteursprofielen
18	4 Waar leven ze van? <ul style="list-style-type: none">• Leefsituatie en inkomenssituatie • Persoonlijk jaarinkomen • Tijdsbesteding• Samenstelling van het jaarinkomen • Vergelijking tussen de vier acteursprofielen
26	5 Wat verdienen ze als acteur? <ul style="list-style-type: none">• Inkomsten uit werk voor theater, televisie en film • Inkomsten uit werk als acteur• Beloning van werk als acteur naar werkveld • De modalen en de financiële top
32	6 Hoe ging het met de verdiensten en hoe zal het gaan? <ul style="list-style-type: none">• Ontwikkeling van inkomsten in de afgelopen jaren • Ontwikkeling van inkomsten in de komende jaren
36	7 Wat vinden ze er zelf van? <ul style="list-style-type: none">• Beroepsoriëntaties en opinies over het vak • Consensus en controverse• Controversiële uitspraken nader bekeken
38	8 Nog even de hoofdpunten <ul style="list-style-type: none">• Wie zijn het en wat doen ze? • Werk zoeken en zaken regelen • Waar leven ze van?• Wat verdienen ze met werk als acteur? • Terugblik en vooruitzichten • Wat vinden ze van hun vak?
40	Literatuurlijst en colofon

Nieuwe informatie over de inkomenspositie van acteurs is van groot belang om de leemte in de wet- en regelgeving te onderbouwen

Voorwoord

Belangenverenigingen als ACT, FNV Kiem en Ntb merken in hun contacten met politici, omroepen en beleidsmakers dat er een verouderd beeld bestaat over werk en inkomen van acteurs. Je zou bij een gezelschap zitten of werkloos zijn. Wit of zwart. De werkelijkheid is heel anders. Het onderzoek *Spelen voor de kost* is uitgevoerd om dat beeld recht te zetten op basis van actuele gegevens over de beroepspraktijk en inkomenssituatie van acteurs in Nederland. Daarnaast speelt er een aantal specifieke, belangrijke kwesties in verband met internationale en nationale onderhandelingen over de positie van acteurs die volgens NORMA, als financier van het onderzoek, vragen om een goed beeld van hun feitelijke inkomenssituatie.

De naburige rechten op audiovisuele uitvoeringen (acteurs, maar in mindere mate ook musici) zijn in tegenstelling tot audio uitvoeringen (musici) veel minder goed beschermd. Tevergeefs is getracht de bescherming op audiovisuele uitvoeringen door middel van (internationale) regelgeving te waarborgen. De Internationale Federatie van Acteurs (FIA) heeft daarom bij de World International Property Organization (WIPO) gepleit voor een nieuw te organiseren Internationale Diplomatieke Conferentie. Nieuwe informatie over de inkomenspositie van acteurs (in het bijzonder op het gebied van naburige rechten) is daarbij van groot belang om deze leemte in de wet- en regelgeving te onderbouwen.

De Europese wetgever zit intussen niet stil. In Brussel is druk gediscussieerd over het voorstel de beschermingstermijn van de naburige rechten te verlengen van 50 naar 70 jaar. De Raad van Ministers van de EU-lidstaten is in het verslagjaar echter niet tot overeenstemming gekomen. Ook bij dit onderwerp betreft het in eerste instantie alleen duurverlenging bij de bescherming van audio uitvoeringen (musici). Slechts wanneer de verlenging van 50 naar 70 jaar een feit wordt, komt er een onderzoek naar de mogelijkheden om de beschermingstermijn uit te breiden naar audiovisuele uitvoeringen, zodat ook acteurs van de duurverlenging kunnen profiteren.

Ter ondersteuning van onze inzet voor het duurverlengingsvoorstel is inzicht in huidig werk en inkomsten van acteurs noodzakelijk.

Gezien de zwakke contractuele positie van makers en uitvoerende kunstenaars, is er dringend behoefte aan betere wettelijke bescherming van hun naburige rechten op nationaal niveau. In de kabinetsreactie op het rapport van de parlementaire werkgroep Auteursrecht van 30 oktober 2009 wordt aangedrongen op een snelle regeling van het auteurscontractenrecht. Hopelijk zal in 2010 daadwerkelijk het wetsvoorstel volgen. Dat is de derde reden waarom dit onderzoek en ook de timing daarvan van groot belang is.

NORMA onderhandelt sinds kort in het Portal Audiovisuele Makers (PAM) met publieke en commerciële omroepen, producenten en distributeurs over een rechtvaardige regeling en een vergoeding voor alle exploitaties op nieuwe media en een herhalingsvergoeding. Onderdeel hiervan is ook het overtuigen van de politiek dat het huidige systeem niet rechtvaardig is. Nieuwe gegevens over werk en inkomsten van acteurs spelen daarin een belangrijke rol.

De begeleidingscommissie van het onderzoek bestond uit Hans Kosterman en Jurre Schreuder (FNV Kiem), Jan Pascal Grosfeld (bestuurslid NORMA), Guusje Smit (ACT), Erwin Angad-Gaur (Ntb) en ondergetekende. Wij bedanken alle acteurs die de moeite hebben genomen om de internet-enquête in te vullen en de onderzoekers die het onderzoek op zeer deskundige wijze hebben uitgevoerd. Door deze inspanningen beschikken wij nu over de benodigde gegevens om met kracht te pleiten voor betere wetgeving en een adequater beleid.

Wisso Wissing, directeur NORMA

In 2007 zijn er in Nederland naar schatting 3.000 mensen in de leeftijd van 15 – 64 jaar die ten minste één uur per week betaald werk verrichten als acteur, cabaretier, variétéartiest of zanger in opera, operette, revue of musical

1 Waar hebben we het over?

Beroepsmatig als acteur werkzame personen

Spelen voor de kost gaat over personen die beroepsmatig als acteur (willen) werken. Een acteur is iemand die rollen uitbeeldt in bijvoorbeeld film- of televisieproducties, reclame-filmpjes, theaterstukken of bij bedrijfstrainingen, aldus het UWV.¹ Hoe groot is die populatie? Dat is een simpele vraag die lastig te beantwoorden is. Er zijn geen harde standaardcriteria om te bepalen wanneer iemand wel of geen acteur (van beroep) is en er is geen kant-en-klaar en actueel bestand van alle acteurs in Nederland. Dat probleem doet zich overigens voor bij alle beroepsgroepen van kunstenaars en niet alleen bij de acteurs. Een wettelijke bescherming van de beroepstitel bestaat alleen voor architecten.

Volgens het CBS-rapport *Kunstenaars in Nederland* uit 2007 zijn er naar schatting 3.000 mensen in de leeftijd van 15 – 64 jaar die ten minste één uur per week betaald werk verrichten als acteur, cabaretier, variétéartiest of zanger in opera, operette, revue of musical.² Dit cijfer is gebaseerd op jaarlijks steekproefonderzoek onder de Nederlandse beroepsbevolking: de Enquête Beroepsbevolking (EBB). Hoeveel van de bedoelde 3.000 kunstenaars en artiesten alléén of hoofdzakelijk acteur zijn, weten we niet. Het CBS geeft geen cijfers over de omvang en samenstelling van een categorie werkzame

personen als er te weinig personen uit die categorie in de steekproef voor de EBB zitten.

Om kwantitatief, statistisch onderzoek naar de beroepspraktijk en inkomenssituatie van acteurs te kunnen doen, moet dus gebruik gemaakt worden van andere bestanden om personen die als acteur te boek staan te bevragen. Voor *Spelen voor de kost* is een internetenquête gehouden onder personen die als acteur in de administratie zitten van de rechtenorganisatie NORMA. Bij NORMA zijn 10.700 uitvoerende kunstenaars aangesloten, waaronder 3.700 acteurs. We kunnen ervan uitgaan dat het NORMA-bestand de lastig te definiëren en af te bakenen populatie van beroepsmatig werkzame acteurs in Nederland redelijk dekt. Aan de hand van de database van het Theater Instituut Nederland³ hebben we in ieder geval kunnen nagaan dat ruim 80% van alle uitvoerenden in producties van de drie grootste toneelgezelschappen in ons land in het seizoen 2008-2009 in het NORMA-bestand voorkomt. Onder de bijna 20% die daar niet in voorkomt, zijn betrekkelijk veel personen die niet de Nederlandse nationaliteit hebben en daarom niet tot de doelgroep behoren.

Aan alle ongeveer 3.700 personen die als acteur in het NORMA-bestand zitten, is in oktober 2009

gevraagd om aan de internetenquête mee te werken. Bijna 670 personen hebben twee ingangsvragen beantwoord, aan de hand waarvan werd vastgesteld of zij tot de bedoelde populatie behoren. Voor bijna 10% van hen is acteren vooral vrijetijdsbesteding: zij worden in dit rapport verder buiten beschouwing gelaten. Ruim 600 respondenten (ruim 90%) zijn ten minste 12 uur per week als acteur werkzaam of voor werk als acteur beschikbaar⁴ en wonen in Nederland of hebben de Nederlandse nationaliteit.

Spelen voor de kost heeft dus betrekking op die ruim 600 personen die beroepsmatig als acteur (willen) werken. Resultaten van het onderzoek zijn te generaliseren naar een populatie van ruim 3.000 personen die in Nederland beroepsmatig als acteur werkzaam (willen) zijn. Zij verdienen hun brood met acteren of willen er hun brood mee verdienen. Ruim 40% van de bevroegde acteurs was in de maand waarin hij de enquête invulde werkzaam bij één of meer gezelschappen of producenten, bijna 20% had alleen losse optredens en bijna 40% had in die maand geen werk als acteur en was werkloos of deed ander werk op het gebied van theater, film of televisie of daarbuiten.

Van de respondenten is 40% aangesloten bij FNV Kiem, eenzelfde percentage is lid van ACT. 3% is lid van de NVVT (Nederlandse Vereniging voor Trainingsacteurs) en 1% is aangesloten bij de Ntb. Bijna een kwart is lid van twee of meer vak- of beroepsverenigingen, ruim een kwart van geen enkele.

Werk en inkomsten

In dit samenvattende rapport presenteren we de belangrijkste resultaten en bevindingen van het onderzoek.

- Hoofdstuk 2 is een beschrijving van de populatie aan de hand van een aantal kenmerken: wie zijn ze en wat doen ze?
- Hoofdstuk 3 gaat over hoe acteurs aan hun werk komen, over onderhandelen en over de zakelijke ondersteuning waar ze gebruik van maken.
- In hoofdstuk 4 wordt de inkomenssituatie van acteurs belicht: of ze kunnen rondkomen van hun werk als acteur, wat hun jaarinkomen is en welk deel daarvan ze met acteren verdienen.
- Hoofdstuk 5 zoomt in op verschillende soorten werk als acteur en de inkomsten daaruit: wat voor werk doen ze, voor wie, wat verdienen ze er direct (salaris, honoraria) en indirect (rechten) mee?
- In hoofdstuk 6 laten we zien hoe de inkomsten van acteurs zich in de afgelopen tijd volgens henzelf ontwikkelden en hoe die zich in de toekomst zullen ontwikkelen.
- Hoofdstuk 7 geeft een beeld van de opvattingen van acteurs over diverse aspecten van hun vakberoepspraktijk.
- Tot slot wordt in hoofdstuk 8 een aantal hoofdpunten naar voren gehaald, bij wijze van conclusie.

Spelen voor de kost is een beschrijvend onderzoek. Het onderzoek had niet ten doel om inkomensverschillen onder acteurs te verklaren. Bij de analyse van de gegevens over werkzaamheden, tijdsbesteding en inkomsten is telkens eerst gekeken naar het totaalbeeld.

Vervolgens is gekeken naar verschillen die zich voordoen bij uitsplitsing naar een aantal kenmerken zoals geslacht, leeftijd en opleiding. In ieder hoofdstuk wordt ook aandacht besteed aan verschillen tussen vier typische acteursprofielen: de deeltijdacteurs, de theateracteurs, de rollenspelacteurs en de televisieacteurs. Deze vier profielen zijn gebaseerd op het aantal werkdagen dat acteurs aan diverse soorten werk als acteur besteden. Ten slotte vergelijken we in hoofdstuk 5 ook twee typische inkomensprofielen: de grote groep acteurs met een modaal inkomen uit werk als acteur en de financiële top die het meest verdient met werk als acteur.

1 Zie de beroepensomschrijvingen van het UWV op:

https://www.werk.nl/portal/page/portal/werk_nl/werknemer/meer_weten/werktraject/beroepen_gericht_zoeken/zoekresultaat/beroepsdetail?1=1&occupationID=59

2 Dit is beroeps categorie 75411 van de Standaard Beroepen classificatie 1992 van het CBS.

3 Database Theater Instituut Nederland: www.tin.nl >mediatheek > database en catalogus > producties (geraadpleegd november 2009)

4 Hiermee sluiten wij aan bij de definitie van het CBS: de werksame beroepsbevolking bestaat uit personen die ten minste 12 uur per week betaald werk verrichten of ten minste 12 uur per week beschikbaar zijn voor werk.

Leeswijzer

Bron van alle gegevens in de tabellen en grafieken is de enquête die in oktober 2009 is gehouden. Waar ook andere gegevens zijn gebruikt, wordt de bron bij de desbetreffende tabel of grafiek vermeld. In tabellen wordt telkens het totale aantal respondenten vermeld waar de gegevens betrekking op hebben. Het totale aantal respondenten kan verschillen per tabel omdat het aantal geldige antwoorden per vraag varieert.

Voor de leesbaarheid gebruiken we in dit rapport de term *acteur* voor mannen en vrouwen die beroepsmatig als acteur werkzaam (willen) zijn. Persoonsaanduidingen in de mannelijke vorm zijn ook op vrouwen van toepassing, tenzij uitdrukkelijk anders is vermeld.

2 Wie zijn het en wat doen ze?

Beroep

Verreweg de meeste respondenten (83%) noemen zich desgevraagd acteur van beroep. Hieronder vallen ook aanduidingen als toneelspeler, musicalacteur, stemacteur en trainingsacteur. Daarnaast zijn er nog een paar kleinere groepen respondenten die zich theater-, film- of televisiemaker noemen (4%) of bijvoorbeeld docent, programmeur of producent (2%). Anderen verwijzen niet naar werk op het gebied van theater, film of televisie maar noemen zich kunstenaar van beroep (4%). De rest (6%) noemt een beroep buiten de kunst of is student. Op de vraag waarom ze dit hun hoofdberoep noemen, antwoorden bijna alle respondenten (86%) dat het de activiteit is waar ze de meeste tijd aan besteden en hun brood mee verdienen. Slechts een klein deel (6%) van de respondenten dat zich acteur noemt, besteedt de meeste tijd aan acteren en wil daar zijn brood mee verdienen, maar kan dat nog niet.

Hoewel bijna een vijfde van de respondenten acteren dus niet zijn hoofdberoep noemt, horen ze wel tot de doelgroep, omdat ze minimaal 12 uur per week met acteren bezig zijn of willen zijn en het niet als vrijetijdsbesteding zien.

Opleiding

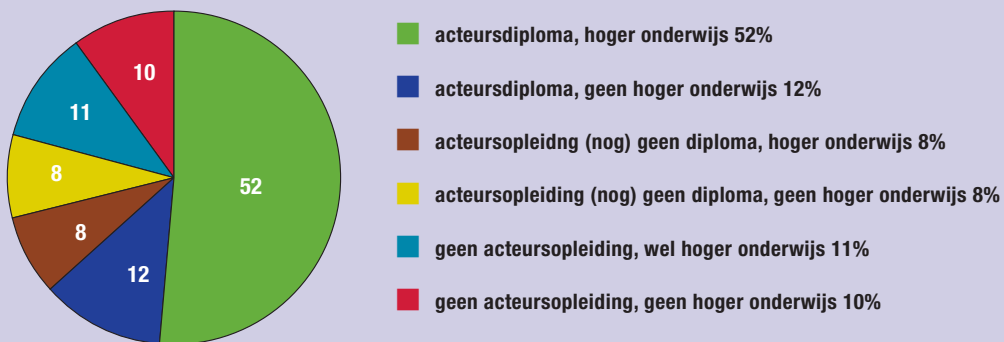
Acteurs zijn over het algemeen hoog opgeleid.

Driekwart heeft hoger onderwijs gevolgd, de meesten hoger beroepsonderwijs (68%), sommigen wetenschappelijk onderwijs (7%). De meeste acteurs (80%) hebben een beroepsopleiding voor acteren gevolgd: een hbo-opleiding (61%) of een andere beroepsopleiding (20%). De rest (eveneens 20%) heeft geen beroepsopleiding voor acteren gevolgd. Vier vijfde van degenen die een beroepsopleiding voor acteren hebben gedaan, heeft deze afgesloten met een diploma, 16% heeft de opleiding voortijdig beëindigd en 4% studeert nog. In figuur 2.1 zijn acteurs verdeeld naar soort opleiding en niveau en naar studierichting, met en zonder diploma.

Ruim driekwart (77%) van de acteurs met een beroepsopleiding voor acteren deed de studierichting acteur, 17% de docentenopleiding en eenderde deed (ook) een andere studierichting, bijvoorbeeld cabaretier/kleinkunst, regie, mime, musical of theatermaken. Omdat een aantal acteurs meerdere studierichtingen deed, is de som meer dan 100%.

Overigens heeft 83% van de acteurs zich (ook) langs andere weg bekwaamd in het acteren, bijvoorbeeld via zelfstudie (39%), school- of amateurtoneel (38%) of via privéles (32%).

Figuur 2.1 Acteurs naar soort opleiding en niveau [in percentages]

Geslacht en leeftijd

Mannen maken 55% uit van de bevroegde acteurs, vrouwen 45%. De gemiddelde leeftijd van de bevroegde acteurs ligt bij 43 jaar.

Vergeleken met de beroepsbevolking van Nederland als geheel tellen de acteurs relatief minder jongeren (tot en met 24 jaar) en relatief meer ouderen (55+). Het relatief lagere aandeel van jongeren geldt zowel bij de mannelijke als bij de vrouwelijke acteurs, maar de oververtegenwoordiging van oudere acteurs (ten opzichte van de totale beroepsbevolking) doet zich bij de mannelijke acteurs veel duidelijker voor dan bij de vrouwelijke. De samenstelling van de acteurs verschilt in de middelste drie leeftijdscategorieën (van 25 tot 55 jaar) niet veel van die van de totale beroepsbevolking.

In dit rapport maken we onderscheid tussen vijf leeftijdsgroepen: twintigers⁵, dertigers, veertigers, vijftigers en zestigplussers; de laatste twee categorieën worden vaak samengenomen: vijftigplussers. In figuur 2.2 is deze leeftijdsverdeling van respondenten weergegeven en uitgesplitst naar geslacht.

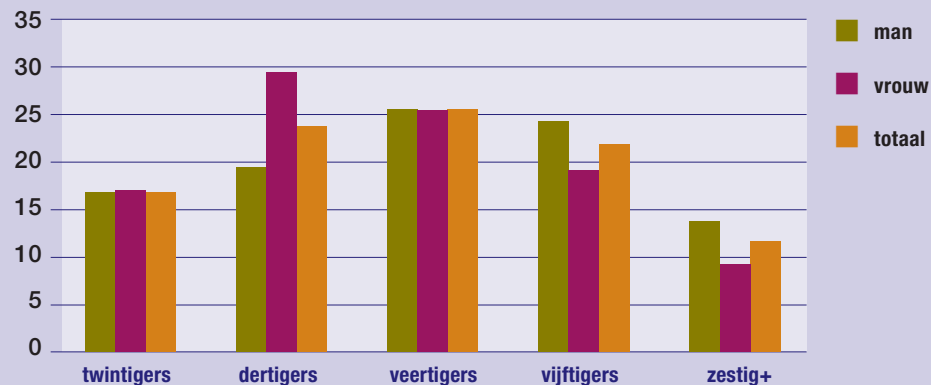
Twintigers maken eenzesde deel van de acteurs uit, dertigers bijna een kwart, veertigers ruim een kwart, vijftigers ruim een vijfde en de zestigplussers

Tabel 2A Samenstelling respons *Spelen voor de kost* naar leeftijd en geslacht vergeleken met de totale beroepsbevolking* [in percentages]

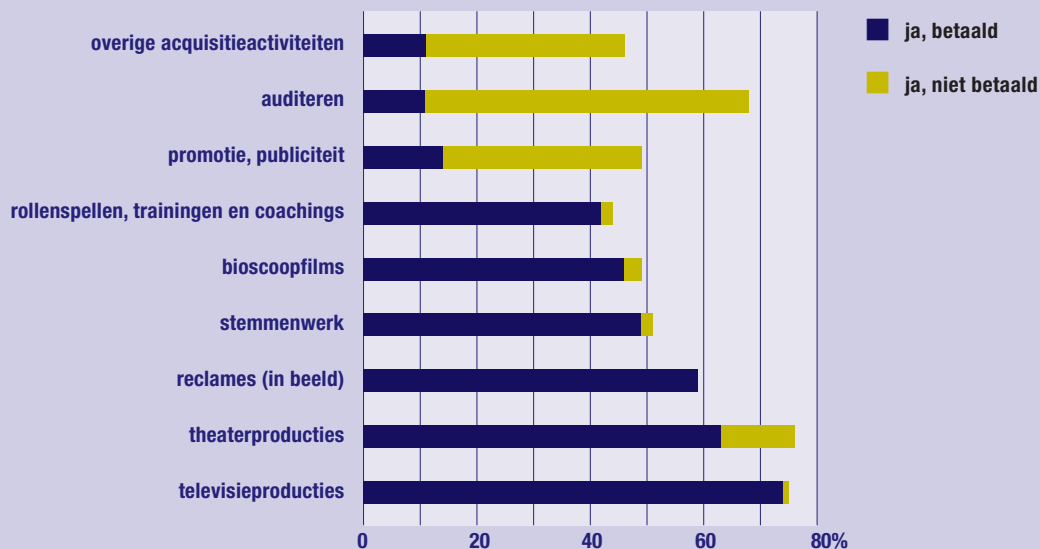
Leeftijd	Respondenten mannen	Beroepsbevolking mannen	Respondenten vrouwen	Beroepsbevolking vrouwen	Respondenten totaal	Beroepsbevolking totaal
t/m 24 jaar	5,7	9,8	5,1	10,7	5,4	10,2
25 t/m 34 jaar	20,4	21,3	29,9	23,7	24,7	22,4
35 t/m 44 jaar	23,7	27,6	24,1	28,0	23,8	27,8
45 t/m 54 jaar	24,3	26,4	25,2	25,6	24,7	26,0
55 jaar of ouder	26,0	15,0	15,7	11,9	21,4	13,7
totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Samenstelling beroepsbevolking 2008: CBS Statline.

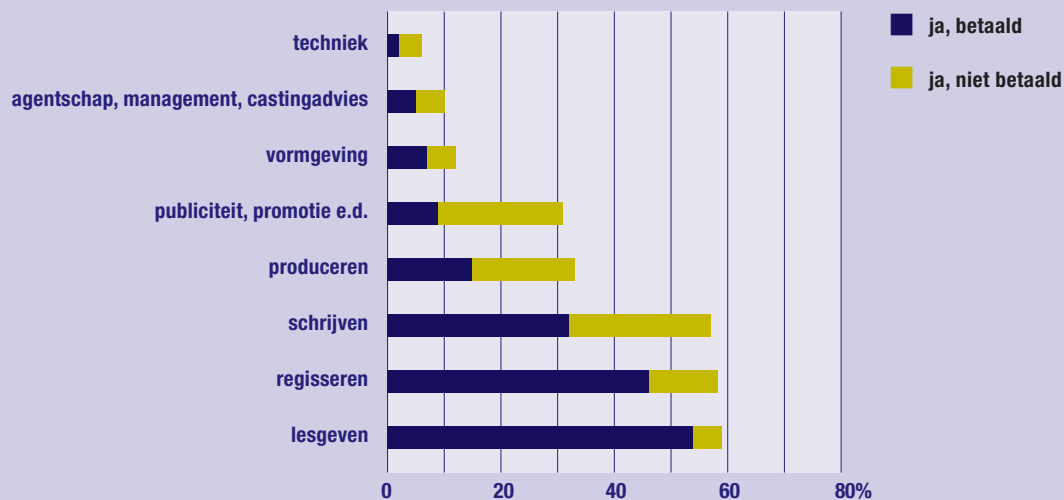
Figuur 2.2 Acteurs naar leeftijd en geslacht [in percentages]

Figuur 2.3 Betaalde en onbetaalde werkzaamheden als acteur [in percentages]

Figuur 2.4 Andere betaalde en onbetaalde werkzaamheden op het gebied van theater, film of televisie [in percentages]

sers ruim eentiende. Vrouwelijke acteurs zijn jonger (gemiddeld 42 jaar) dan hun mannelijke collega's (gemiddeld 45 jaar). Vrouwelijke acteurs zijn onder de dertigers oververtegenwoordigd, onder de ouderen (vijftigers en zestigplussers) ondervertegenwoordigd.

De dertigers zijn het hoogst opgeleid: 63% van hen heeft een beroepsopleiding voor acteren voltooid op hbo-niveau. Bij de andere leeftijdsgroepen ligt dit tussen de 38% en 54%. Het aandeel van hoger opgeleiden is het laagst onder de zestigplussers.

Werkzaamheden en tijdsbesteding

Betaalde en onbetaalde werkzaamheden van een acteur zijn te verdelen in:

- acteren in theater, bioscoopfilm, voor televisie, rollenspel, stemmenwerk, commercials en wat daar verder bij komt kijken (auditeren en dergelijke): dit noemen we werk als acteur;
- ander werk op het gebied van theater, film of televisie, bijvoorbeeld lesgeven, produceren, regisseren en dergelijke; en
- overige werkzaamheden, niet op het gebied van theater, film of televisie.

Auditeren, andere acquisitieactiviteiten en promotie en publiciteit horen voor veel acteurs (de helft tot driekwart) tot hun werk, maar is meestal onbetaald. De meest genoemde betaalde werkzaamheden als acteur zijn acteren in televisieproducties (74%) en acteren in theaterproducties (69%). Er zijn ook veel acteurs die acteren in reclames in beeld (59%), stemmenwerk doen (51%) en/of acteren in bioscoopfilms (49%) en/of werken als rollenspel- of trainingsacteur en dergelijke (44%), bijna altijd betaald.

Mannen hebben vaker dan vrouwen werk in televisieproducties, bioscoopfilms, commercials en als trainingsacteur, en ze doen ook vaker (onbetaald) aan promotie en publiciteit.

Ruim de helft van de acteurs heeft (ook) andere werkzaamheden op het gebied van theater, film of televisie. Lesgeven (59%), regisseren (58%) en schrijven (57%) worden het vaakst genoemd. Regisseren en lesgeven zijn meestal betaalde activiteiten maar schrijven, produceren en promotie- en publiciteitswerk worden vaak niet betaald.

Eenderde deel van de acteurs heeft ook overige betaalde werkzaamheden, niet op het gebied van theater, film of televisie. Presenteren (op evenementen en bijeenkomsten), schrijven, muziek maken, het geven van communicatietrainingen en werken in de horeca zijn werkzaamheden die meerdere malen worden genoemd.

Acteurs besteden gemiddeld per week 22 uur aan betaald en onbetaald werk als acteur, 7 uur aan ander werk op het gebied van theater, film of televisie en 5 uur aan overig (betaald) werk, niet op het gebied van theater, film of televisie. Dat zijn bij elkaar 34 uur per week.

Bij dit resultaat passen twee kanttekeningen. Eerste kanttekening is, dat in de enquête niet gevraagd is naar de tijd die gemoed is met reizen naar en van podia en andere plekken waar men zijn werk doet. Dat tijdsbeslag kan aanzienlijk zijn: bijvoorbeeld bij vijf optredens in den lande zal het al gauw om 10 uur reistijd gaan. Tweede aantekening is, dat achter het gemiddelde aandeel van verschillende werk-

zaamheden natuurlijk grote verschillen schuilgaan tussen acteurs die bijvoorbeeld niets anders doen dan acteren in een musical en acteurs die naast betaald werk als toneelspeler allerlei ander werk moeten doen om voldoende inkomsten te verwerven. Daar komen we in hoofdstuk 4 en 5 uitvoerig op terug.

In loondienst of zelfstandig

Ruim tweevijfde (42%) is acteur in loondienst, maar de meeste acteurs (driekwart) zijn (ook) zelfstandig (in opdracht) werkzaam. In het laatste geval sturen zij zelf (of hun bedrijf) een factuur (46%) of worden ze betaald via een verlonings-

bureau (30%). Het aandeel van zelfstandig werk (in opdracht) is nog groter onder degenen die (ook) ander werk op het gebied van theater, film of televisie hebben: tegenover 30% die dit werk in loondienst doet, staat 87% die (ook) in opdracht werkt. De som van percentages is groter dan 100% omdat een acteur tegelijk in loondienst en zelfstandig werkzaam kan zijn. Twintigers zijn vaker in loondienst (57%) dan hun oudere collega's (38-41%).

Acteursprofiel naar soort werk als acteur

Acteurs zijn te typeren naar verschillende kenmerken, bijvoorbeeld de sector waarin ze

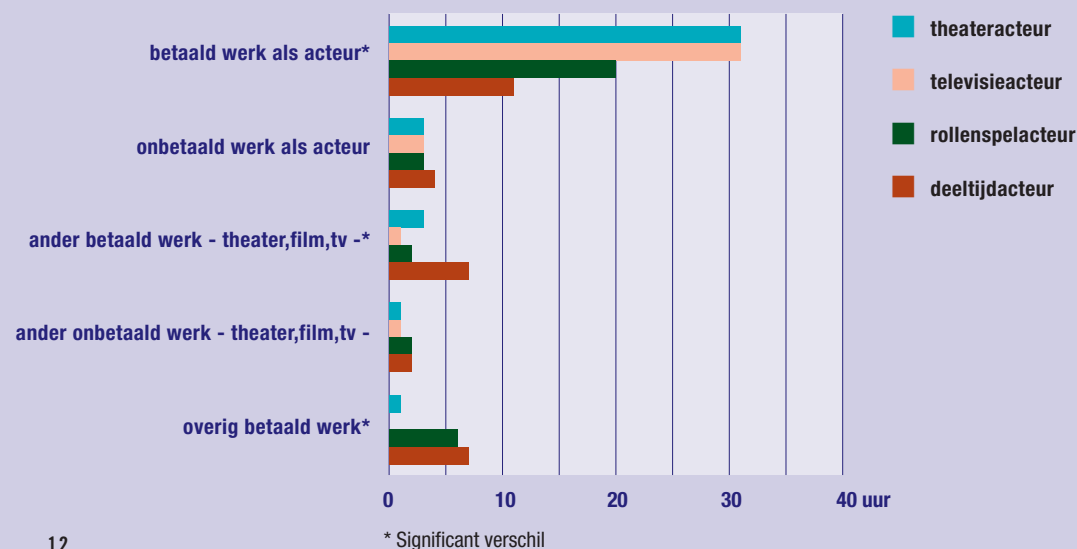
Tabel 2B Aantal betaalde werkdagen als acteur naar soort werk en acteursprofiel

Soort werk als acteur	deeltijd-acteurs	theater-acteurs	rollenspel-acteurs	televisie-acteurs	totaal
theater	17	157	7	13	63
bioscoopfilm	2	2	1	6	2
televisie	7	7	6	137	12
reclame in beeld	1	0	1	1	1
stemmenwerk	8	4	2	4	6
rollenspel, trainingen e.d.	7	3	138	1	24
totaal aantal betaalde dagen	42	173	155	162	108
aantal respondenten	(237)	(166)	(70)	(20)	(493)

Tabel 2C Acteurs naar leeftijd en profiel [in percentages]

Leeftijd	deeltijd-acteurs	theater-acteurs	rollenspel-acteurs	televisie-acteurs	totaal
twintigers	15	22	1	35	16
dertigers	25	29	23	10	26
veertigers	27	21	36	25	26
vijftigers	20	21	29	15	21
zestigplussers	13	7	11	15	11
aantal respondenten	(237)	(166)	(70)	(20)	(493)

Figuur 2.5 Tijdsbesteding in gemiddeld aantal uren per week naar acteursprofiel

(vooral) als acteur werken: het gesubsidieerde toneel of de vrije sector. Die indeling was vroeger misschien nog geldig maar is tegenwoordig niet meer zo relevant. Naarmate meer acteurs zelfstandig werkzaam zijn en op projectbasis meewerken aan producties van wisselende producenten, vervaagt de grens tussen gesubsidieerde en vrije sector. Zo werkt ruim de helft van de acteurs in gesubsidieerde en eveneens ruim de helft in niet gesubsidieerde theaterproducties. Ruim eenderde deel van de acteurs werkt zowel in gesubsidieerde als in niet gesubsidieerde theaterproducties.

In plaats van het onderscheid te maken tussen acteurs die vooral in de gesubsidieerde of juist in de vrije sector werken, typeren we acteurs liever naar het soort betaald werk dat ze doen: acteren in theaterproducties, in de film, voor televisie, in commercials, als stemacteur of als rollenspelacteur. Er zijn maar weinig acteurs die slechts één van deze soorten werk doen. Omdat veel acteurs dus verschillende soorten werk combineren, moet voor een typering niet alleen gekeken worden óf ze een bepaald soort werk doen, maar ook wat het aandeel daarvan in het totaal van hun werkzaamheden is. Dat aandeel is af te meten aan het aantal dagen dat ze per jaar (in 2008) aan verschillende soorten werk besteedden. Statistische analyse van die gegevens levert vier typische acteursprofielen op: drie groepen die in een bepaald soort werk gespecialiseerd zijn en één grote groep die dat niet is en verschillende soorten werk doet. Tabel 2B laat per profiel zien hoeveel werkdagen de desbetreffende acteurs in 2008 aan verschillende soorten werk besteedden.

- De eerste en grootste groep (48%) deed verschillende soorten werk maar had ondanks niet veel acteerwerk. Ze besteedden gemiddeld slechts 42 dagen aan acteerwerk, tegen ruim 150 tot 175 bij de andere profielen, ondanks het feit dat ze meer aan stemmenwerk en rollenspel, trainingen en dergelijke deden. We noemen deze groep de deeltijdacteurs.
- De tweede groep (34%) besteedde in 2008 gemiddeld ruim 170 dagen aan diverse soorten werk, maar acteren in het theater maakte daar ruim 90% van uit. Dit zijn de typische theateracteurs.
- De derde groep (14%) had ook veel werk als acteur (155 dagen), maar bijna 90% daarvan was werk als rollenspelacteur, bij trainingen en dergelijke. Dit zijn dus bij uitstek rollenspelacteurs.
- De vierde en kleinste groep (4%) had net als de theateracteurs en rollenspelacteurs veel acteerwerk (162 dagen). Deze acteurs traden wel eens op in theater en ook meer dan hun collega's in bioscoopfilms, maar profileren zich vooral door een heel hoog aandeel (85%) in acteren in televisieproducties. Dit zijn typische televisieacteurs.

Deze specialisering naar soort werk houdt verband met een aantal andere kenmerken:

- terwijl bijna alle theateracteurs, rollenspelacteurs en televisieacteurs bij de vraag naar hun beroep 'acteur' aankruisen, vermeldt bijna eenderde van de deeltijdacteurs een ander beroep;
- de theateracteurs hebben veel vaker een hogere theateropleiding (72%) dan de deeltijdacteurs (46%), de rollenspelacteurs (40%) en de televisieacteurs (35%);

- theateracteurs zijn gemiddeld 41 jaar en significant jonger dan de rollenspelacteurs die gemiddeld 47 jaar zijn; ook is de spreiding naar leeftijd bij de rollenspelacteurs duidelijk minder dan bij de andere acteurs: de rollenspelacteurs zijn vooral dertigers, veertigers en vijftigers terwijl bij de andere acteurs alle leeftijdscategorieën goed zijn vertegenwoordigd: zie tabel 2C;
- rollenspelacteurs leven vaker samen met een partner (bijna driekwart van hen) dan de andere acteursprofielen (45-60%). Dit kan verband houden met de leeftijd, want het percentage gehuwden of samenwonenden neemt toe met de leeftijd;
- auditeren en promotieactiviteiten worden door de televisieacteurs vaker genoemd als (onbetaalde) activiteiten dan door de andere profielen;
- bijna driekwart van de theater- en televisieacteurs is in loondienst, terwijl ruim driekwart van de rollenspelacteurs vooral in opdracht werkt en zelf facturen verstuurt; de meeste deeltijdacteurs zijn evenmin in loondienst werkzaam, maar worden betrekkelijk vaak betaald via een verloningsbureau.

Theateracteurs en televisieacteurs besteden meer uren per week aan betaald acteerwerk dan de andere acteurs. De deeltijdacteurs besteden op hun beurt weer meer tijd aan ander betaald werk op het gebied van theater, film en televisie dan de andere profielen. Tenslotte besteden rollenspelacteurs en deeltijdacteurs meer tijd aan overig betaald werk dan de theater- en televisieacteurs.

5 De 5 respondenten jonger dan 20 jaar zijn ook in deze groep opgenomen.

Acteurs besteden gemiddeld per week 22 uur aan betaald en onbetaald werk als acteur, 7 uur aan ander werk op het gebied van theater, film of televisie en 5 uur aan overig (betaald) werk, niet op het gebied van theater, film of televisie. Dat zijn bij elkaar 34 uur per week

3 Hoe komen ze aan werk en regelen ze hun zaken?

Bij ruim de helft van de acteurs wordt het salaris of honorarium altijd of meestal direct betaald door werkgever en/of opdrachtgever

Werk zoeken en vinden

De meeste acteurs komen aan werk via eigen contacten. Bijna de helft van de acteurs krijgt vaak werk via een castingbureau. Er zijn maar weinig acteurs (nog geen 10%) die een agent hebben. Het CWI/UWV speelt geen enkele rol bij het vinden van werk als acteur. Andere wegen om aan werk te komen zijn bijvoorbeeld internet (en dan in het bijzonder de site van Theaterinstituut Nederland), acteursbureaus en mond-tot-mondreclame. Soms worden acteurs ook direct gevraagd door een opdrachtgever.

Twintigers maken wat minder gebruik van eigen contacten, wat voor de hand ligt: zij hebben immers nog niet veel tijd gehad om een eigen netwerk op te bouwen. De veertigers maken minder gebruik van een agent dan hun collega's in de andere leeftijdsgroepen.

Wijze van betaling

Bij ruim de helft van de acteurs wordt het salaris of honorarium altijd of meestal direct betaald door werkgever en/of opdrachtgever. Bijna eenderde van de acteurs wordt soms door een verloningsbureau betaald en soms door werkgever en/of opdrachtgever en 17% meestal of altijd door een verloningsbureau.

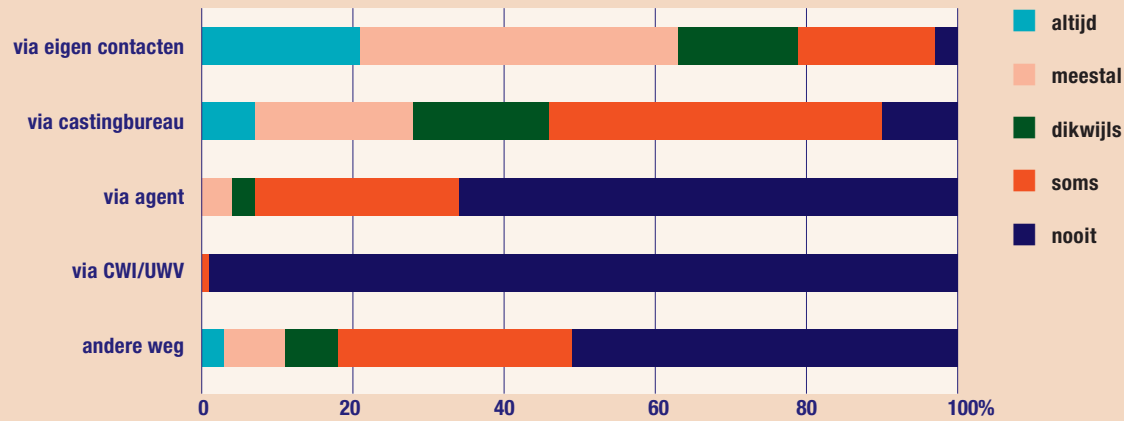
Onderhandelen

Ruim 40% van de acteurs onderhandelt altijd zelf over contracten, salaris, honorarium en rechten, 11% doet het meestal zelf, 18% doet de onderhandelingen soms zelf en laat zich soms door een agent vertegenwoordigen. 16% laat de onderhandelingen meestal door een agent doen en bij 10% gebeurt het onderhandelen altijd door een agent.

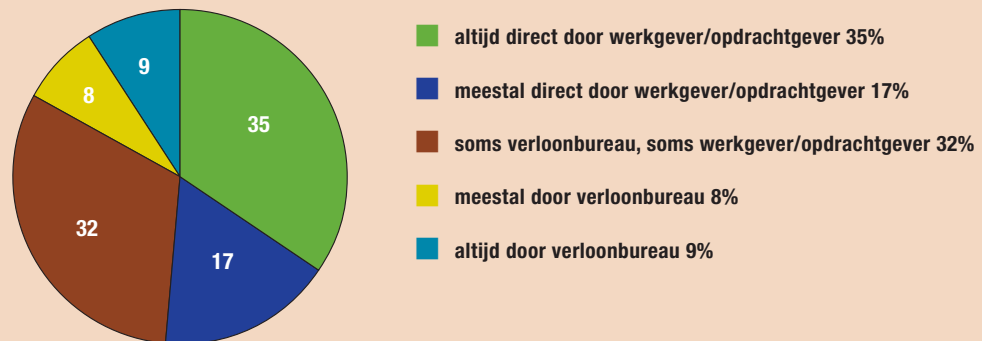
Hoe ouder de acteur, des te vaker hij zelf onderhandelt. Bij de twintigers onderhandelt 16% altijd zelf, bij de dertigers 18%, bij de veertigers 26% en bij de vijftigplussers zelfs 41%.

In de onderhandelingen komen diverse aspecten van de arbeids- of opdrachtrelatie aan de orde. Bij vrijwel alle acteurs (93%) wordt er onderhandeld over salaris. Ook komt bij bijna driekwart de onkostenvergoeding aan de orde en bij bijna de helft de herhalingsvergoedingen. In mindere mate wordt onderhandeld over de repetitieperiode (40%), de dvd-vergoedingen (39%) en het aantal voorstellingen (27%). Aan het pensioen (12%) en aan bijscholing (7%) wordt zelden aandacht besteed. Of bepaalde aspecten wel of niet aan de orde komen, is afhankelijk van de uitvoering van de onderhandelingen door de acteur zelf of door de agent. Als de agent onderhandelt, komen het salaris, de herhalingsvergoedingen en

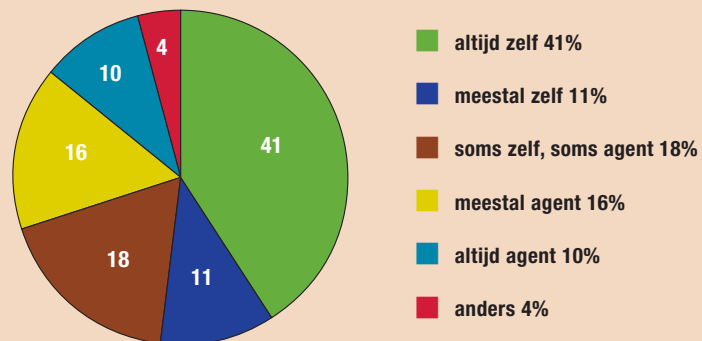
Figuur 3.1 De manier waarop acteurs aan werk komen [in percentages]

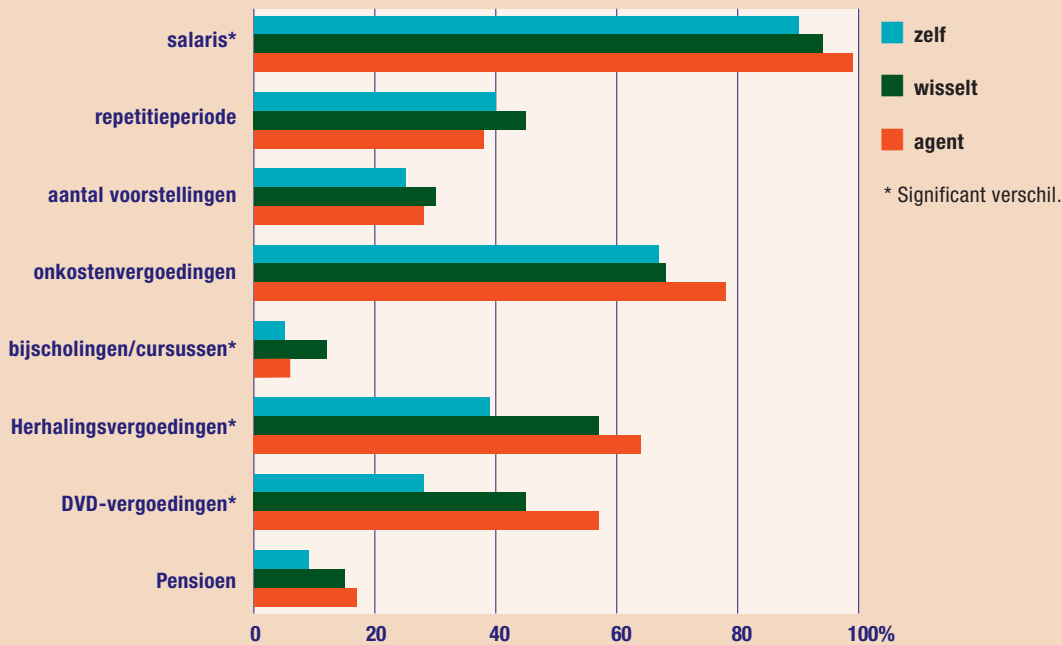
Figuur 3.2 Wijze van betaling [in percentages]

Figuur 3.3 Onderhandelen over contracten, salaris, honorarium en rechten [in percentages]

Figuur 3.4 Onderhandelingsaspecten naar degene die de onderhandelingen doet [in percentages]

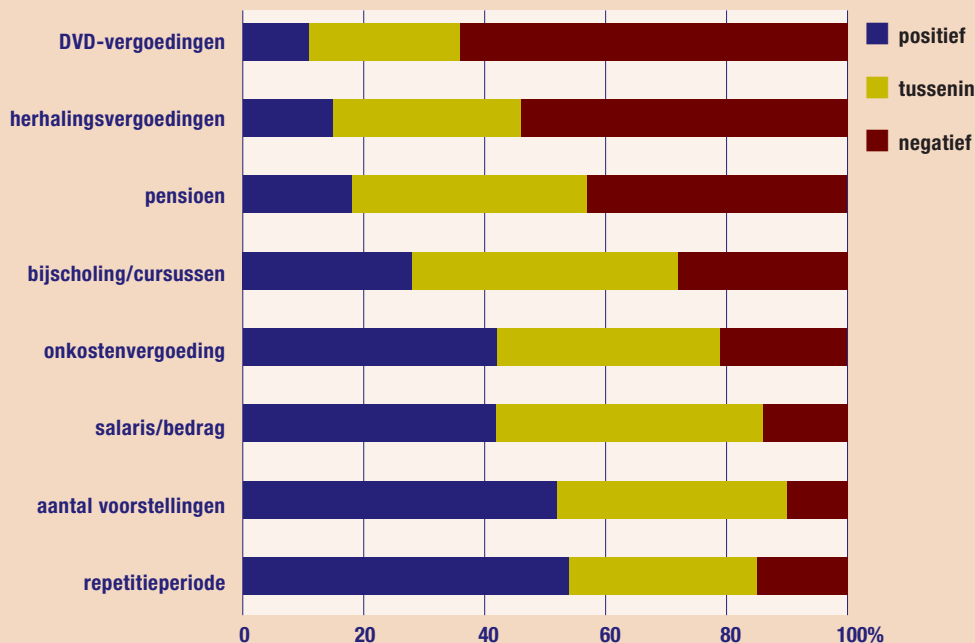

de dvd-vergoedingen vaker aan de orde dan wanneer de acteur zelf onderhandelt.

Over het resultaat van onderhandelen zijn de acteurs lang niet altijd tevreden. Vooral onderhandelingen over dvd-vergoedingen en herhalingsvergoedingen verlopen vaker negatief dan positief voor de acteur en dat geldt ook als het om pensioenrechten gaat.

Op het punt van scholing vallen onderhandelingen even vaak positief als negatief uit. Resultaten worden door acteurs eerder positief dan negatief beoordeeld voor wat betreft onkostenvergoedingen en salaris. Als het om het aantal voorstellingen en de repetitieperiode gaat, is ruim de helft van de acteurs tevreden over het onderhandelingsresultaat.

Figuur 3.5 Tevredenheid over onderhandelingsresultaten [in percentages]

Zakelijk advies

Ruim tweederde van de respondenten maakt (ook) nog gebruik van ander zakelijk advies dan van een agent. In tweederde van de gevallen betreft het een belastingconsulent en bijna de helft van de acteurs maakt (ook) gebruik van de diensten van een boekhouder. Jonge acteurs (twintigers) maken minder gebruik van ander zakelijk advies (49%) dan hun oudere collega's (67-77%).

Acteurs zijn over het algemeen tevreden over de verschillende vormen van zakelijke ondersteuning. Het percentage dat tevreden is ligt tussen de 59% en 85%. Enige uitzondering is het castingbureau: slechts 29% is hier (zeer) tevreden over.

Vergelijking tussen acteursprofielen

De televisieacteurs maken veel minder gebruik van eigen contacten om aan werk te komen

(45%) dan de rollenspelacteurs (96%), theateracteurs (90%) en deeltijdacteurs (71%). Televisieacteurs maken meer gebruik van een castingbureau (70%) dan de andere profielen (bijna 30 tot ruim 50%). Ruim eenderde van de rollenspelacteurs komt (ook) langs andere wegen, dus niet via eigen contacten, castingbureau of agent, aan werk: dat is een stuk hoger dan bij de andere profielen (10-17%).

Bij slechts 3% van de theateracteurs wordt het salaris meestal of altijd door een verloningsbureau betaald. Bij de televisieacteurs, rollenspelacteurs en deeltijdacteurs ligt dit percentage veel hoger (20-25%). Ruim tweevijfde deel van de theateracteurs wordt

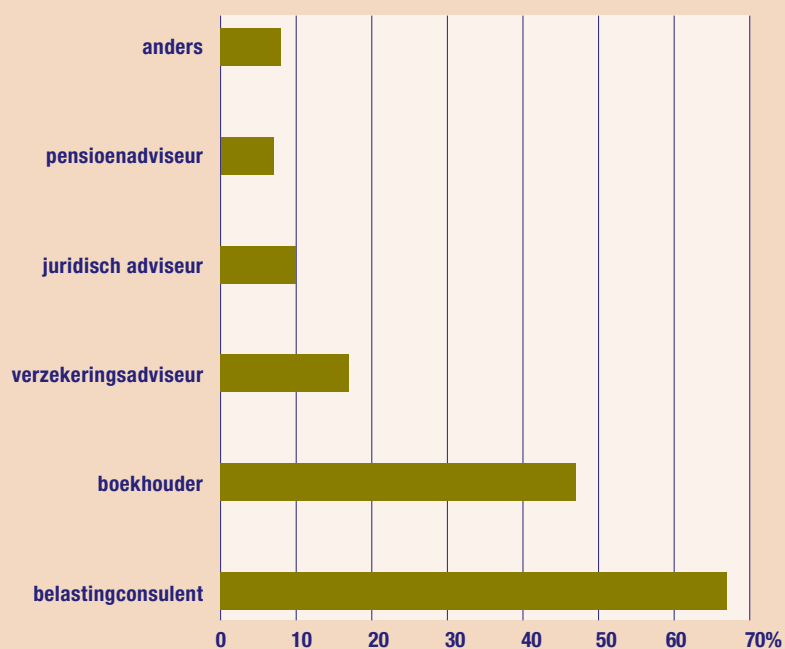
soms door verloningsbureau en soms direct door de werk- of opdrachtgever betaald. Bij de andere acteurs is dit lager (13-28%).

De televisieacteurs onderscheiden zich van de andere profielen doordat slechts een heel klein deel van hen (5%) altijd zelf onderhandelt. Zij laten dat bijna altijd aan hun agent over. Bij de theateracteurs ligt dit al een stuk hoger (29%) en van de rollenspelacteurs en deeltijdacteurs onderhandelt bijna de helft altijd zelf over contracten, salaris, honorarium en rechten.

Rollenspelacteurs (87%) maken vaker gebruik van ander zakelijk advies dan de andere drie profielen (64-65%).

Er zijn maar weinig acteurs die een agent hebben. Het CWI/UWV speelt geen enkele rol bij het vinden van werk als acteur

Figuur 3.6 Gebruikmaking van zakelijke adviezen (anders dan door een agent) [in percentages]

Tussen samenwonende vrouwelijke en mannelijke acteurs bestaat een groot verschil in inkomenssituatie, niet tussen de alleenstaande mannen en vrouwen. Vrouwelijke acteurs die samenwonen zijn veel vaker (mede) aangewezen op inkomsten van hun partner dan mannen die samenwonen

4 Waar leven ze van?

Leefsituatie en inkomenssituatie

In dit hoofdstuk geven we een beeld van de inkomenssituatie van acteurs. In de enquête is eerst gevraagd of ze goed, redelijk, net of niet kunnen rondkomen van hun werk als acteur. Daarna is gevraagd naar de hoogte en samenstelling van het inkomen in de maand waarin de enquête werd gehouden (oktober 2009) en van het jaarinkomen in 2008.

Bijna 60% van de bevroegde acteurs woont samen met een partner en ruim 40% is alleenstaand. Hierin is geen verschil tussen mannen en vrouwen. De leefsituatie houdt wel verband met de leeftijd: van de twintigers woont bijna 40% samen, van de dertigers, veertigers en vijftigers ruim 60% en van de zestigplussers ruim 50%.

Ruim tweevijfde (41%) van de samenwonende acteurs kan naar eigen zeggen met zijn gezin rondkomen van de eigen inkomsten uit acteerwerk. Eentiende heeft daarnaast ander werk nodig om met het gezin rond te komen. Een groot deel (41%) van de acteurs die samenwonen heeft echter inkomsten van beide partners nodig om met het gezin rond te kunnen komen. Slechts weinig samenwonende acteurs (3%) zijn (mede) aangewezen op een uitkering of studiebeurs.

Alleenstaande acteurs kunnen vaker rondkomen van uitsluitend inkomsten uit acteerwerk (bijna 50%) of inkomsten uit acteer- en ander werk (25%) dan acteurs die een huishouden met een partner hebben. 16% van deze acteurs is (mede) aangewezen op een uitkering (of studiebeurs).

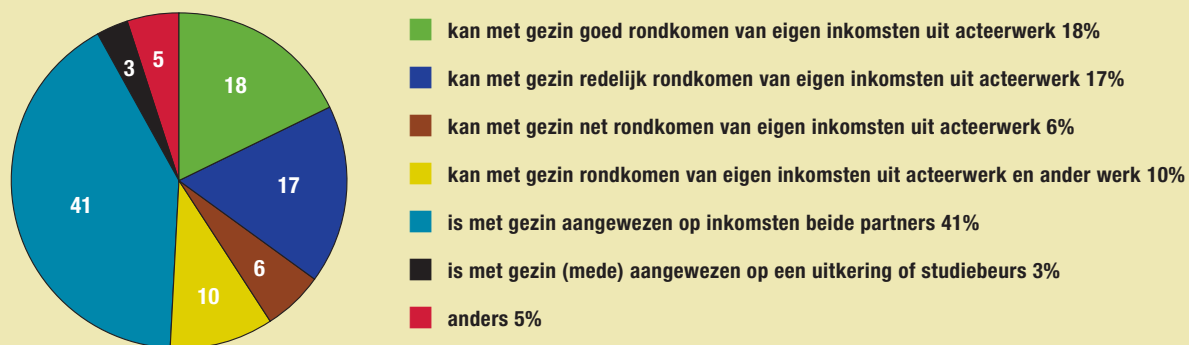
Acteurs die vermelden dat zij (ook) zijn aangewezen op andere, niet eerder genoemde inkomsten (9%), geven vaak aan dat zij een pensioen en/of AOW ontvangen. Er zijn ook acteurs die hier vermelden dat de samenstelling van hun inkomen teveel wisselt om duidelijk voor de ene of de andere situatie te kunnen kiezen.

Tussen samenwonende vrouwelijke en mannelijke acteurs bestaat een groot verschil in inkomenssituatie, niet tussen de alleenstaande mannen en vrouwen. Vrouwelijke acteurs die samenwonen zijn veel vaker (mede) aangewezen op inkomsten van hun partner dan mannen die samenwonen.

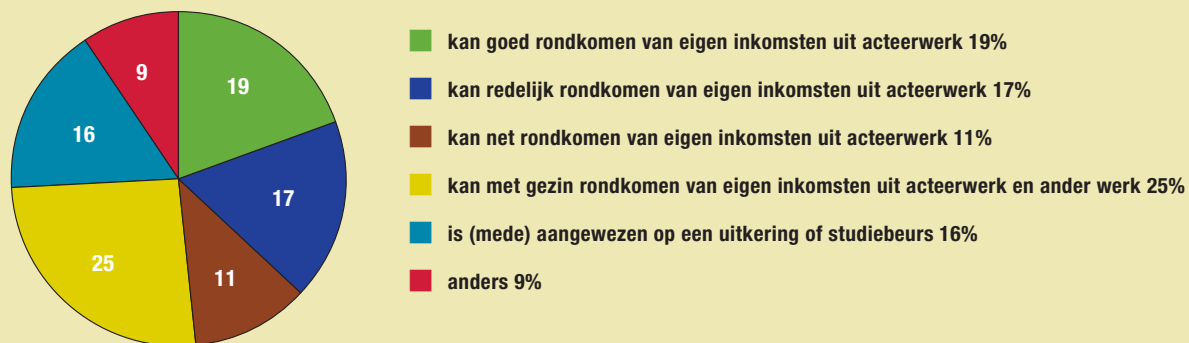
Persoonlijk jaarinkomen

Acteurs is gevraagd om aan te geven wat hun persoonlijk jaarinkomen ongeveer is, door een bedrag aan te kruisen wat daar het dichtst bij in de buurt komt, in zeven gradaties oplopend van € 0 tot € 90.000 of meer bruto en € 60.000 of meer netto. Dit geeft dus een ruwe indicatie van

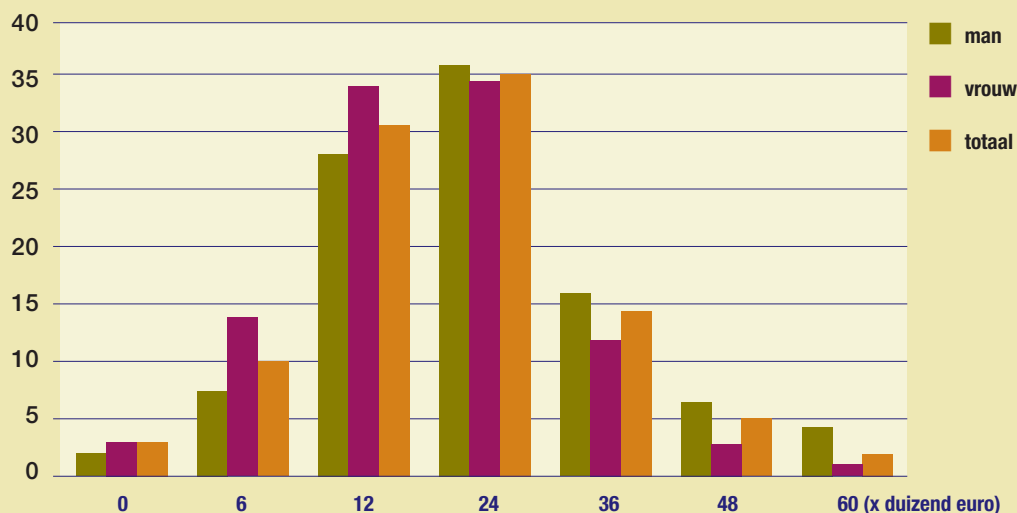
Figuur 4.1 Inkomenssituatie van samenwonende acteurs [in percentages]

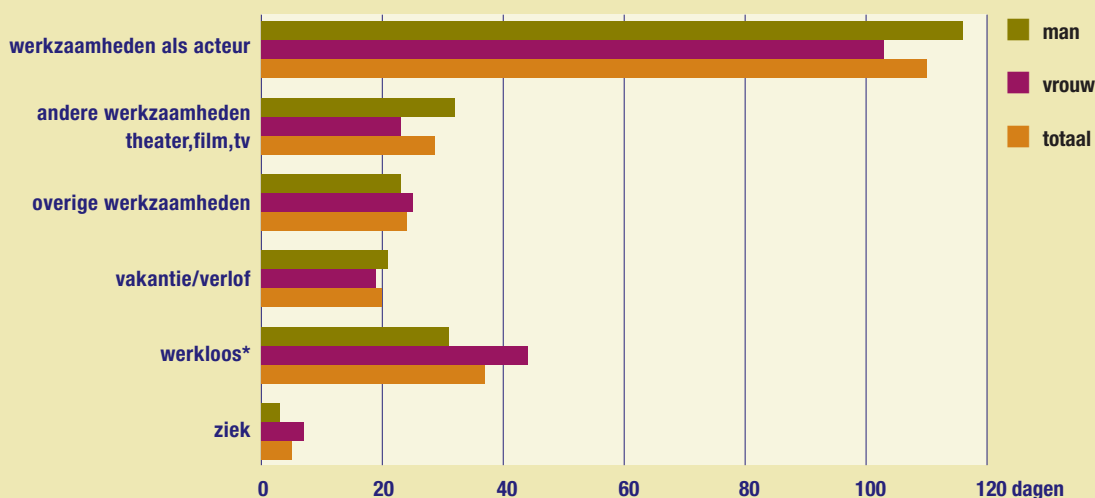
Figuur 4.2 Inkomenssituatie van alleenstaande acteurs [in percentages]

Figuur 4.3 Persoonlijk netto jaarinkomen uitgesplitst naar geslacht [in duizenden euro's]

Figuur 4.4 Aantal bestede dagen per activiteit naar geslacht

de inkomsten van acteurs. De hoogte van het bruto en van het netto jaarinkomen hangen sterk samen: het netto bedrag is ruwweg tweederde van het bruto bedrag. In het vervolg wordt onder het jaarinkomen alleen het netto jaarinkomen verstaan. Gemiddelde bedragen worden afgerond op € 500 om een valse schijn van exactheid te vermijden.

Het modale jaarinkomen van acteurs ligt rond de € 24.000 netto.⁶ Dat geldt voor ruim een derde van de acteurs. Bijna een derde heeft een jaarinkomen dat dichterbij de € 12.000 netto ligt. De onderkant van de inkomensverdeling bestaat uit een tiende van de acteurs met een jaarinkomen rond de € 6.000 netto. Ruim een vijfde zit aan de bovenkant van de inkomensverdeling met een inkomen van rond de € 36.000 netto of (veel) meer.

Er zitten verhoudingsgewijs meer vrouwen dan mannen in de laagste drie inkomensklassen (dichtbij € 0, rond € 6.000 en rond € 12.000) en minder vrouwen in de modale klasse en in de drie inkomensklassen boven modaal (rond € 36.000 tot rond € 60.000 of meer).

Tijdsbesteding

De samenstelling van het jaarinkomen houdt uiteraard verband met de tijd die acteurs aan verschillende soorten betaald werk besteden: werk als acteur, ander werk op het gebied van theater, film en televisie en overige werkzaamheden. We kijken eerst naar de tijdsbesteding van acteurs in 2008 en daarna naar de samenstelling van hun jaarinkomen.

In 2008 besteedden de bevroegde acteurs

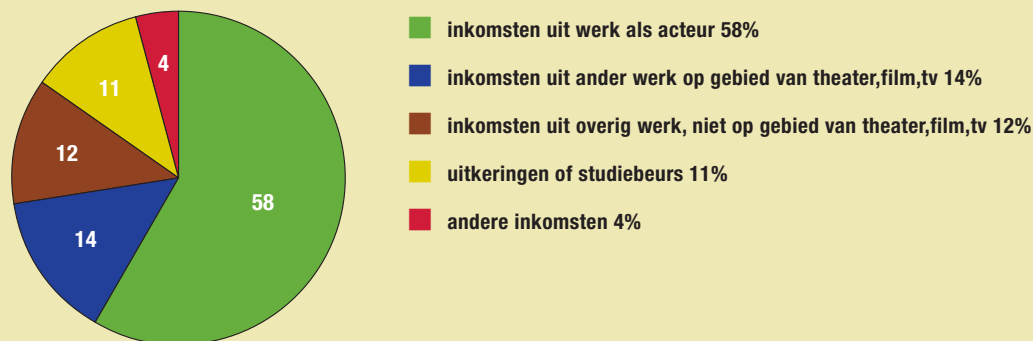
gemiddeld 110 werkdagen aan betaalde en onbetaalde activiteiten als acteur en 50 dagen aan overige werkzaamheden (al dan niet op het gebied van theater, film en televisie). Gemiddeld waren ze 37 dagen werkloos en 20 dagen met verlof (vakantie). In 2008 had 6% van de respondenten helemaal geen werk als acteur, de rest werkte tussen de 1 en 253 dagen als acteur.⁷

Jongere acteurs waren in 2008 meer dagen werkzaam als acteur dan hun oudere collega's en mannen waren meer dagen werkzaam en minder dagen werkloos dan vrouwelijke acteurs. Figuur 4.4 laat zien hoeveel dagen de bevroegde acteurs in 2008 gemiddeld aan diverse werkzaamheden besteedden en hoeveel dagen ze werkloos waren, vakantie hadden en ziek waren. De gegevens zijn uitgesplitst naar geslacht.

Samenstelling van het jaarinkomen

Aangezien werk als acteur de belangrijkste activiteit is, gemeten naar het gemiddelde aantal dagen per jaar dat men eraan besteedt, ligt het voor de hand dat werk als acteur ook de belangrijkste bron van inkomsten is. Het aandeel van die inkomsten in het totale jaarinkomen is ongeveer 60%. Het gemiddelde aandeel van inkomsten uit ander werk op het gebied van theater, film en televisie (14%) en van overige werkzaamheden (12%) is veel kleiner. De rest van de inkomsten bestaat uit overige inkomsten niet uit arbeid of beroep (16%), waaronder uitkeringen of een studiebeurs. Bij de categorie 'uitkeringen of studiebeurs' gaat het vooral om werkloosheidsuitkeringen en veel minder om een studiebeurs, Wwik, arbeidsongeschiktheidsregeling of bijstand.

Figuur 4.5 Samenstelling van het jaarinkomen [in percentages]

Tabel 4A Hoogte en samenstelling jaarinkomen naar soort opleiding [in percentages]

Inkomstenbron	acteurs-diploma ho	acteursdiploma geen ho	(nog) geen acteursdiploma	geen acteursopl. wel ho	geen acteursopl. geen ho	totaal
werk als acteur	67	55	57	67	59	63
ander werk theater/film/tv	16	14	5	21	18	15
overig werk	7	17	23	5	13	11
overige inkomsten (niet uit arbeid)	11	12	16	7	10	11
totaal bedrag in € (=100%)*	22.500	21.000	22.000	29.000	19.500	22.500
aantal respondenten	(214)	(40)	(61)	(36)	(35)	(386)

* Significant verschil

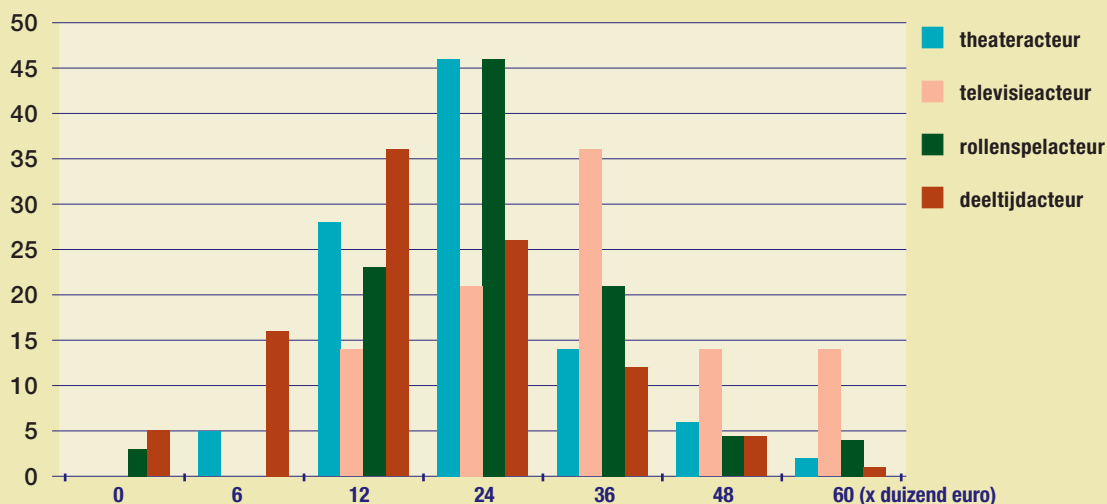
De hierboven beschreven inkomenssituatie van samenwonende en alleenstaande acteurs komt duidelijk tot uitdrukking in de hoogte van hun jaarinkomen en in het aandeel van verschillende bronnen in dat inkomen. De samenwonende acteur die met zijn gezin kan rondkomen van zijn eigen inkomsten uit acteerwerk heeft een veel hoger jaarinkomen (€ 31.000) dan de samenwonende acteur die zijn gezin kan onderhouden van zijn inkomsten uit acteren en ander werk (€ 23.500) of wiens gezin mede afhankelijk is van inkomsten van de partner (€ 18.000). De alleenstaande acteur die kan rondkomen van zijn inkomsten uit acteerwerk heeft een hoger jaarinkomen (€ 23.000) dan de acteur die ook

ander werk nodig heeft om rond te kunnen komen (€ 16.000).

Inkomsten uit werk als acteur maken (ruim) 75% uit van het totale jaarinkomen van de acteurs die (met of zonder gezin) kunnen rondkomen van hun (eigen) inkomsten uit werk als acteur. Bij degenen die daar niet van kunnen rondkomen, varieert het aandeel van inkomsten uit acteren met de leefsituatie: ruim een kwart bij de samenwonende acteurs (die ook op andere inkomsten of op inkomsten van hun partner zijn aangevoelen) en ruim de helft bij de alleenstaande acteurs.

Het totale jaarinkomen van acteurs neemt in absolute bedragen toe met de leeftijd tot ongeveer zestig jaar, daarna is het weer lager. Dit verband wordt nagenoeg geheel bepaald door de inkomsten uit werk als acteur. Het aandeel van inkomsten uit andere bronnen varieert ook met de leeftijd, maar niet in één en dezelfde richting. Zo hebben twintigers relatief weinig inkomsten uit ander werk op het gebied van theater, film en televisie vergeleken met de andere leeftijdsklassen en onderscheiden zestigplussers zich door een laag aandeel van inkomsten uit acteerwerk en een bijzonder hoog aandeel van inkomsten niet uit arbeid: AOW en pensioen dus.

Figuur 4.6 Persoonlijk netto jaarinkomen naar acteursprofiel [in duizenden euro's]

Het is verleidelijk om de conclusie te trekken dat een acteur met acteren meer gaat verdienen naarmate hij of zij langer actief is en dus meer ervaring opdoet. Deze redenering klopt niet zonder meer. Er zijn meer dertigers en veertigers als acteur werkzaam dan vijftigplussers. Mogelijk zijn de oudere acteurs betrekkelijk succesvolle survivors die doorgingen met acteren waar andere, minder succesvolle acteurs op een bepaald moment gestopt zijn. Met andere woorden: een onbekend aantal acteurs zal in de loop der jaren bij gebrek aan financieel succes ophouden met acteren. Degenen die wel doorgaan met werk als acteur zijn de betrekkelijk succesvolle acteurs. Hun inkomen is dus hoger dan dat van de jongere acteurs die nog weinig te verliezen en alles te winnen hebben.

Tabel 4A laat zien dat acteurs zonder acteursopleiding maar met een (andere) hogere opleiding – dat kan een andere studierichting van een theateropleiding zijn! – het hoogste jaarinkomen hebben. Dat komt vooral doordat ze het hoogste inkomen uit werk als acteur en ook uit ander werk op het gebied van theater, film en televisie hebben. Net als andere acteurs met een hogere acteursopleiding onderscheiden ze zich van degenen zonder hogere opleiding door een relatief hoog aandeel van inkomsten uit acteerwerk en een laag aandeel van inkomsten uit overig werk, niet op het gebied van theater, film en televisie.

Mannen hebben een hoger jaarinkomen dan vrouwen. Dit verschil berust vooral op inkomsten uit acteren en in mindere mate ook op de inkomsten uit ander werk op het gebied van theater, film en televisie.

Tabel 4B Tijdsbesteding naar acteursprofiel (betaald en onbetaald) [in gemiddelde aantal dagen]

Activiteiten	deeltijd-acteurs	theater-acteurs	rollenspel-acteurs	televisie-acteurs	totaal
werk als acteur*	56	175	146	157	112
ander werk theater/film/tv*	43	14	14	8	28
overig werk*	40	5	15	2	23
vakantie/verlof*	20	16	28	18	20
werkloos*	47	29	23	52	38
ziek	7	2	3	1	5
totaal*	212	240	229	238	225
aantal respondenten	(237)	(162)	(70)	(20)	(489)

* Significant verschil

Tabel 4C Hoogte en samenstelling jaarinkomen naar acteursprofiel [in gemiddelde percentages]

Inkomstenbron	deeltijd-acteurs	theater-acteurs	rollenspel-acteurs	televisie-acteurs	totaal
werk als acteur	38	82	80	86	63
ander werk theater/film/tv	25	9	6	5	15
overig werk	23	3	9	0	11
overige inkosten (niet uit arbeid)	15	6	7	8	11
totaal bedrag in € (=100%)*	20.000	23.500	27.000	36.500	22.500
aantal respondenten*	(175)	(136)	(46)	(14)	(371)

* Significant verschil

Vergelijking tussen de vier acteursprofielen

De modale deeltijdacteur heeft een jaarinkomen van rond de € 12.000 netto, de modale theateracteur en rollenspelacteur rond de € 24.000 en de modale televisieacteur heeft het hoogste jaarinkomen, rond de € 36.000. Ongeveer een kwart van de deeltijdacteurs kan (als alleenstaande of met zijn gezin) rondkomen van zijn inkomsten als acteur, tegen ruim de helft (samenwonenden) tot ongeveer driekwart (alleenstaanden) van de theateracteurs, rollenspelacteurs en televisieacteurs.

De vier acteursprofielen verschillen duidelijk van elkaar voor wat betreft het aantal dagen dat ze aan werk als acteur en aan ander werk besteden. De theateracteurs besteden gemiddeld verreweg de meeste dagen aan werk als acteur, op enige afstand gevolgd door de televisieacteurs en de rollenspelacteurs. Zij onderscheiden zich daardoor duidelijk van de deeltijdacteurs die absoluut en relatief veel meer dagen besteden aan ander werk op het gebied van theater, film en televisie en aan overige werkzaamheden.

De deeltijdacteurs verdienen absoluut en relatief dus veel minder met werk als acteur dan de andere profielen. Televisieacteurs hebben het hoogste jaarinkomen, vooral doordat ze in absolute termen veel verdienen met acteren. Zij verdienen daar ook aanzienlijk meer mee dan de theateracteurs die evenveel of meer werkdagen aan acteren besteden.

Qua samenstelling van het jaarinkomen, gemeten naar het procentuele aandeel van

verschillende inkomstenbronnen, is er niet veel verschil tussen televisieacteurs, rollenspelacteurs en theateracteurs, afgezien van het feit dat rollenspelacteurs relatief meer inkomsten hebben uit overig werk, niet op het gebied van theater, film en televisie. De deeltijdacteurs onderscheiden zich echter duidelijk van de drie andere profielen door het geringe aandeel van inkomsten uit werk als acteur. Zij hebben daardoor het laagste totale inkomen, ondanks het feit dat ze meer dan de andere profielen inkomsten hebben uit ander werk op het gebied van theater, film en televisie en daarbuiten en uit uitkeringen. De deeltijdacteurs moeten de touwtjes aan elkaar knopen met diverse werkzaamheden.

- 6 De modale inkomensklasse is statistisch de inkomensklasse waar de meeste respondenten in zitten. Volgens het Centraal Planbureau (CPB) bedroeg het *bruto* modaal inkomen in Nederland in 2008 ruim € 31.000,--. Dat zou netto ongeveer tweederde van dat bedrag zijn, dus ruim € 21.000,-- Het CPB gebruikt echter niet de statistische definitie van modaal, maar definieert het bruto modaal inkomen als 'een bruto inkomen net onder de maximum premie-inkomensgrens van de zorgverzekeringswet' (<http://www.cpb.nl/nl/prognoses/nlinfo.html>). Het modale jaarinkomen van acteurs ligt waarschijnlijk iets hoger dan het jaarinkomen van de Jan Modaal van het CPB.
- 7 Het aantal werkdagen per jaar was in de enquête op maximaal 253 gesteld: 52 weken x 5 dagen, minus 7 officiële vrije dagen. Een paar acteurs gaf aan dat ze in 2008 meer dan dit maximale aantal dagen besteedden.

Mannen hebben een hoger jaarinkomen dan vrouwen. Dit verschil berust vooral op inkomsten uit acteren en in mindere mate ook op de inkomsten uit ander werk op het gebied van theater, film en televisie

Acteurs treden op voor diverse werkgevers en opdrachtgevers: voor professionele producenten van theater, film en televisie maar ook voor diverse bedrijven die hen inhuren voor rollenspellen en dergelijke

5 Wat verdienen ze als acteur?

Inkomsten uit werk als acteur en ander werk voor theater, film of tv

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de samenstelling van inkomsten uit werk als acteur en ander werk op het gebied van theater, film en televisie. Deze beide bronnen leveren samen bijna 80% van het jaarinkomen van acteurs op. Eerst geven we weer wat het aandeel van diverse werkzaamheden is in de inkomsten uit acteren en ander werk op het gebied van theater, film en televisie. Daarna gaan we nader in op de inkomsten uit acteren alleen en op de vergoeding voor verschillende acteerwerkzaamheden.

Een zeer groot deel van de acteurs (88%) heeft directe inkomsten uit acteren (theater, bioscoopfilms, televisie, stemmen), ongeveer de helft (53%) heeft inkomsten uit rechten en ruim eenderde verwerft inkomsten met rollenspellen, trainingen en coachings (36%). Ruim eentiende tot eenderde van de acteurs heeft (ook) inkomsten uit andere activiteiten op het gebied van theater, film en televisie, zoals regisseren, lesgeven, produceren en dergelijke.

Acteren in theater, voor film en televisie en als stemacteur maakt met gemiddeld 58% verreweg het grootste deel uit van het inkomen uit werk als acteur en uit ander werk op het gebied van theater, film en televisie. Rollenspellen, trai-

ningen en coachings komen met 17% op de tweede plaats. Andere werkzaamheden (schrijven, regisseren, lesgeven en organiseren en dergelijke) vormen samen 14% van het inkomen uit werk op het gebied van theater, film en televisie. In verhouding tot deze direct betaalde activiteiten is het aandeel van herhalingsvergoedingen en rechten met 5% maar gering. Overige inkomsten (6%) maken de 100% vol. Let wel: in deze gemiddelden komt niet tot uitdrukking dat er grote verschillen tussen individuele acteurs en groepen acteurs kunnen zijn in het aandeel van diverse bronnen. Daar komen we later op terug.

Inkomsten uit werk als acteur

Na het procentuele aandeel van inkomsten uit werk als acteur en ander werk op het gebied van theater, film en televisie kijken we nu naar de verdeling van inkomsten die acteurs alléén met werk als acteur genereren, inclusief werk als rollenspel- of trainingsacteur. Acteren in theater, voor film en televisie en als stemacteur maakt bijna driekwart uit van het werk als acteur. Ruim eenvijfde van het inkomen komt uit rollenspellen, trainingen en coachings en 6% uit herhalingsvergoedingen en rechten.

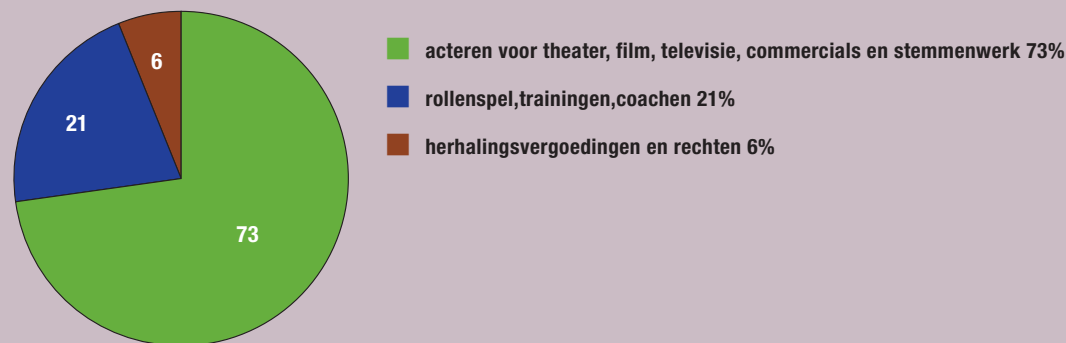
Het bedrag dat acteurs alléén met werk als acteur verdienen, inclusief werk als rollenspel- of

trainingsacteur is gemiddeld ruim € 14.500 netto per jaar. Dat gemiddelde wordt echter ‘omhoog getrokken’ door een betrekkelijk kleine groep acteurs die meer dan € 30.000 met werk als acteur verdient. Meer dan de helft verdient er minder dan ongeveer € 12.000 mee en veel acteurs hebben niet genoeg aan inkomsten uit acteren. De verdeling van inkomsten uit het werk als acteur is dus een stuk schever dan de verdeling van het totale jaarinkomen.

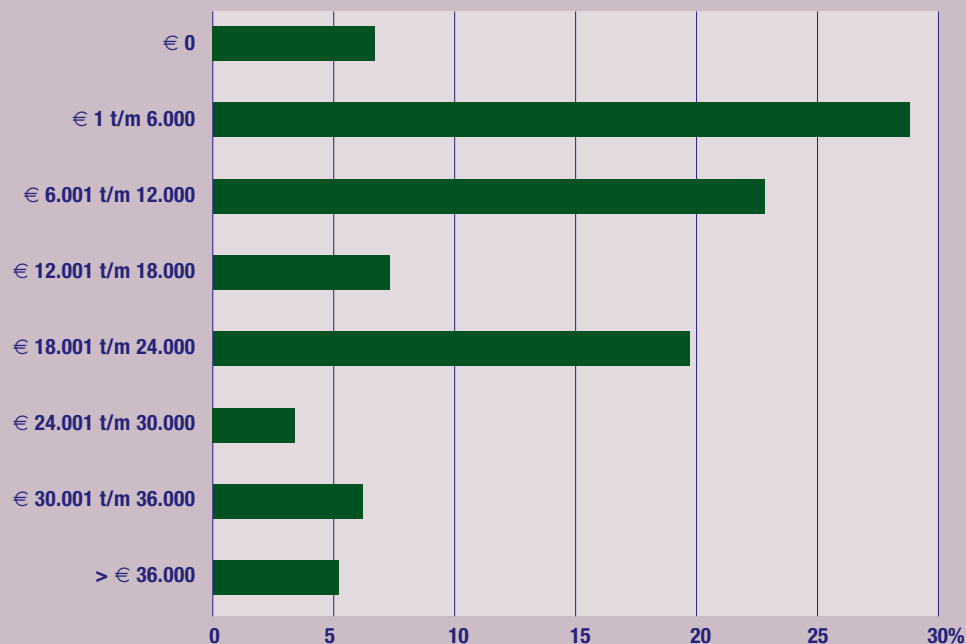
Acteurs treden op voor diverse werkgevers en opdrachtgevers: voor professionele producenten van theater, film en televisie, maar ook voor diverse bedrijven die hen inhuren voor rollenspellen en dergelijke. Theater en televisie zijn weer te verdelen in gesubsidieerde gezelschappen en omroepen enerzijds en niet gesubsidieerde of commerciële producenten anderzijds. Gesubsidieerde theaterproducenten zijn de belangrijkste werk- en opdrachtgevers, gemeten naar het aantal dagen dat acteurs gemiddeld per jaar (in 2008) voor hen werkten (40 dagen), gevolgd door opdrachtgevers voor rollenspellen, trainingen en dergelijke (24 dagen) en niet gesubsidieerde (vrije) theaterproducenten (23 dagen). Publieke en commerciële omroep leveren ieder niet meer dan gemiddeld 7 werkdagen op, evenals werk- en opdrachtgevers voor stemmenwerk.

In het vorige hoofdstuk bleek al dat inkomsten uit werk als acteur over de hele lijn toenemen met de leeftijd van acteurs, maar onder de zestigplussers weer lager zijn. Twintigers besteden veelal meer tijd aan werk als acteur, maar verdienen er minder mee dan de dertigers, veertigers en vijftigers. Er zijn dus duidelijke

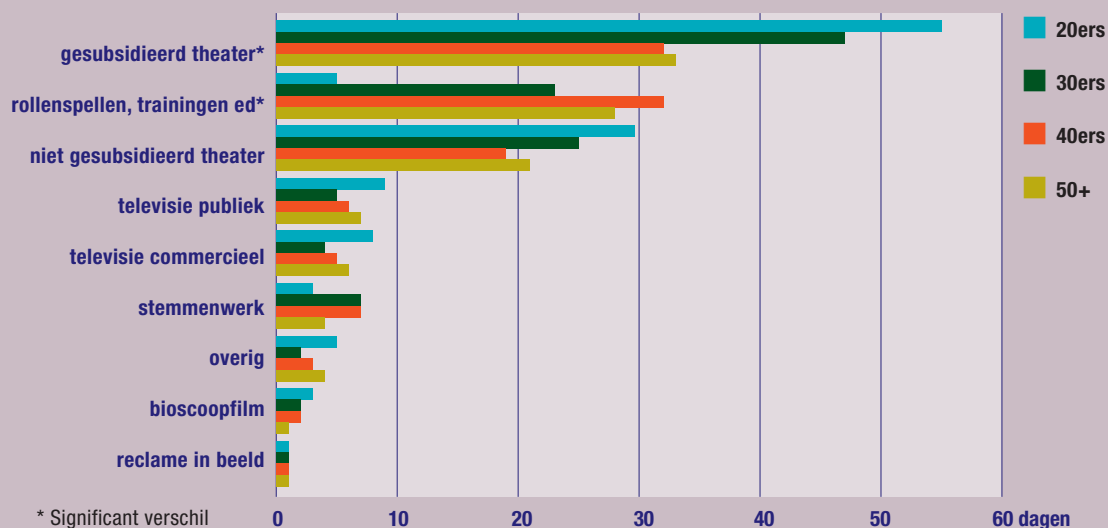
Figuur 5.1 De verdeling van inkomsten uit werk als acteur [in percentages]

Figuur 5.2 Netto inkomen uit werk als acteur [in percentages]

Figuur 5.3 Aantal dagen betaald werk als acteur naar soort werk en leeftijd

verschillen in beloning tussen jonge en ervaren acteurs. Jonge acteurs (twintigers en dertigers) hebben betrekkelijk veel werk in gesubsidieerde en niet gesubsidieerde theaterproducties, terwijl oudere acteurs meer werk hebben als rollenspel-acteur en dergelijke.

Beloning van werk als acteur naar werkveld

In deze paragraaf gaan we nader in op de wijze waarop verschillende vormen van acteerwerk worden beloond en op de bedragen per eenheid van belonen:

- per maand, bij theaterproducties;
- per dag, bij film- of televisieproducties;
- per dagdeel, bij rollenspellen en trainingen in opdracht van bedrijven en instellingen;
- of per uur, voor lesgeven bijvoorbeeld.

Tabel 5A Wijze van betalen naar acteursprofiel [in percentages]

Soort werk als acteur	in loondienst: betaling door werkgever	in opdracht: betaald via verloningsbureau	in opdracht: facturering eigen bedrijf
theateracteurs	73	25	25
televisieacteurs	70	30	30
rollenspelacteurs	7	24	77
deeltijdacteurs	29	36	54
totaal	42	30	46

We vergelijken de betaling voor werk in gesubsidieerde en niet gesubsidieerde theaterproducties, in publieke en commerciële televisieproducties, voor acteren in beeld en als stemacteur, voor rollenspel en trainingen, et cetera.

Tabel 5B Samenstelling van modalen en financiële top naar acteursprofiel [in percentages]

Soort werk als acteur	modalen	financiële top	totaal
deeltijdacteurs	65	12	48
theateracteurs	28	52	34
rollenspelacteurs	6	19	14
televisieacteurs	1	17	4
aantal respondenten	(192)	(42)	*(493)

* Totaal inclusief beneden modaal en de klassen tussen modaal en top

Eerst laten we in tabel 5A zien hoe verschillende soorten acteerwerk worden beloond: als werk in loondienst, als losse klus via een verloningsbureau of via facturering door de acteur zelf als zzp'er of door diens bedrijf. Over het geheel genomen komen facturering door de acteur zelf of diens bedrijf (46%) en uitbetaling van salaris voor werk in loondienst (42%) het meest voor, betaling via een verloningsbureau komt minder vaak voor (30%). Dit telt op tot meer dan 100% omdat acteurs tegelijk of afwisselend in loondienst of freelance kunnen werken en dus ook op verschillende manieren betaald kunnen worden. Zelfstandig werk (in

opdracht) overweegt sterk bij rollenspelacteurs en in mindere mate ook bij deeltijdacteurs. Theater- en televisieacteurs werken vooral in loondienst.

Hierna worden bedragen vermeld per soort werk: per maand voor het salaris van acteurs die bij een theatergezelschap of theaterproducent werkten; per opnamedag voor film, televisie en commercials; per dagdeel voor rollenspel, trainingen en dergelijke; en per uur voor stemmenwerk en voor lesgeven. We vermelden telkens de mediaan van bedragen per soort werk en betalingseenheid. De mediaan is de middelste waarde, dat wil zegen dat de helft van de respondenten minder dan dit bedrag krijgt en de andere helft meer. De mediaan typeert de situatie bij een scheve (inkomens)verdelingen beter dan het gemiddelde.⁸

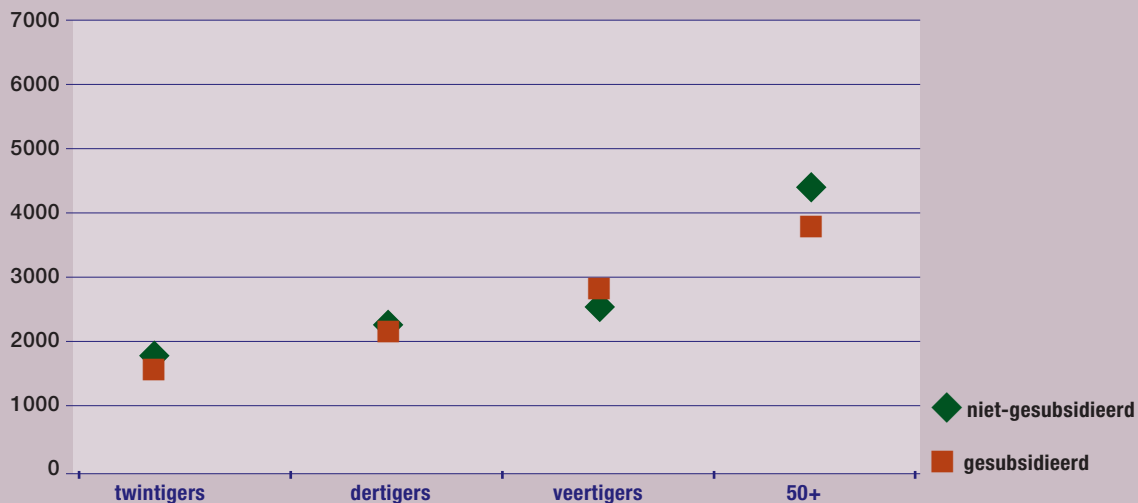
Maandsalaris: theaterproductie

In figuur 5.4 valt te zien dat het mediane maandsalaris van acteurs die in 2008 bij een gesubsidieerd theatergezelschap werkten, bij € 2.500 bruto lag en een niet gesubsidieerde productie bij € 2.300. Er is een significant verschil in salaris tussen leeftijdsgroepen.⁹ Jongere acteurs (twintigers en dertigers) verdienen minder dan hun oudere collega's. Dat geldt zowel bij gesubsidieerde als bij niet gesubsidieerde producties.

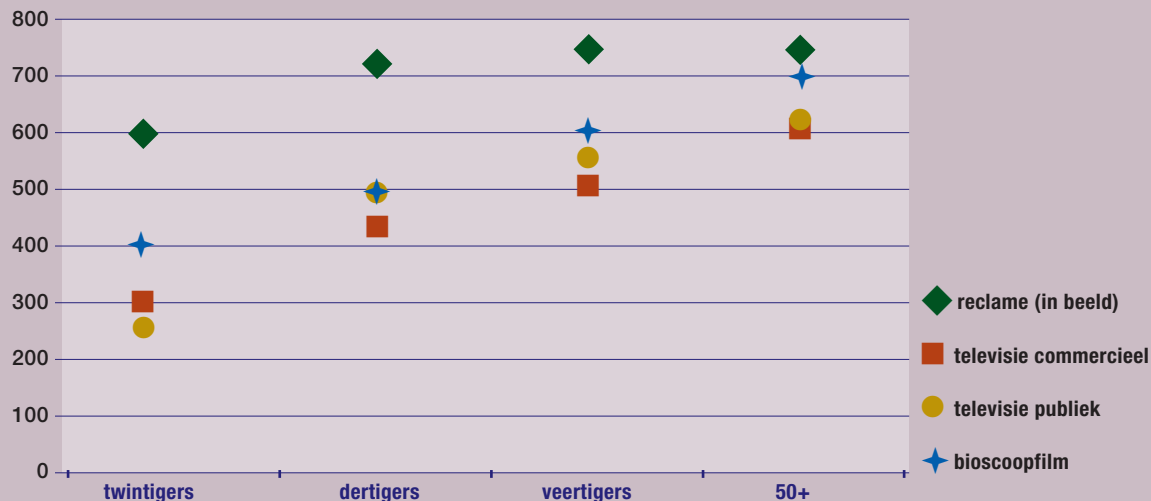
Vergoeding per opnamedag: film, televisie en commercial

Televisie biedt het meeste werk aan acteurs die naast acteren op het podium ook ander acteerwerk doen. Acteurs hadden in 2008 gemiddeld zes opnamedagen bij de publieke

Figuur 5.4 Mediaan maandsalaris per leeftijdsklasse [in euro's]

Figuur 5.5 Mediaan honorarium per opnamedag per leeftijdsklasse [in euro's]

omroepen en ook zes bij de commerciële zenders. Bioscoopfilms leverden gemiddeld twee opnamedagen werk op en reclamefilms (in beeld) gemiddeld één dag. Met opnamen voor commercials werd het meest verdiend: € 750 per opnamedag. Daarna volgen bioscoopfilm met € 600 en televisie met € 500 per draaidag. Twintigers en dertigers verdienen per opnamedag over het algemeen minder dan de veertigers en vijftigers. Het verschil in vergoeding naar leeftijd is het kleinst bij opnamen van commercials (reclame in beeld). Verwezen wordt naar figuur 5.5.

Vergoeding per dagdeel: rollenspellen, trainingen en coachings¹⁰

Het bedrijfsleven zorgt voor het meeste werk in rollenspellen, training en coachings (gemiddeld veertien dagdelen). Op afstand volgen de andere sectoren: onderwijs (vijf dagdelen), overheid (vier dagdelen), gezondheidszorg (drie dagdelen), politie en justitie (twee dagdelen) en media en cultuur (één dagdeel). Overige sectoren leveren gemiddeld nog twee dagdelen werk op. De verdiensten per dagdeel lopen niet ver uiteen. In het bedrijfsleven wordt met € 250 het meeste betaald voor rollenspellen, trainingen en coachings. Bij de overige sectoren schommelt de mediaan rond de € 200.

Uurvergoeding: stemmenwerk animatie, hoorspel, reclame (niet in beeld) en lesgeven¹¹

Stemmenwerk in animatiefilms levert een acteur in 2008 gemiddeld negen opname-uren betaald werk op, stemmenwerk voor reclame (niet in beeld) gemiddeld zes opname-uren. Het aandeel van stemmenwerk voor hoorspelen (twee uur) en documentaires (één uur) is gering. De verschillen

in verdiensten zijn groot. Levert stemmenwerk voor commercials (niet in beeld) € 350 per opname-uur op (mediaan), bij ander stemmenwerk is dit een stuk lager, uiteenlopend van € 60 tot ruim € 110. Mannelijke animatiesprekers verdienen meer dan hun vrouwelijke collega's. Acteurs die lesgeven op school of privéles aan huis geven, verdienen daar gemiddeld tussen de € 33 (privéles) tot € 40 bruto (aan een hbo-theateropleiding) mee.¹²

Modale acteurs en de financiële top

Ruim de helft van de acteurs verdient per jaar niet meer dan € 12.000 met werk als acteur (zie figuur 5.2). Tegenover de acteurs in deze modale inkomensklasse staat een kleine groep van financieel succesvolle acteurs (15%) die meer dan € 24.000 met acteren verdient. De

financiële top besteedt meer tijd aan betaald werk als acteur, waar de acteurs met een modaal acteursinkomen eerder onbetaald acteerwerk verrichten en ook meer tijd besteden aan overig betaald werk, niet op het gebied van theater, film of televisie. De financiële top heeft ook meer verlofdagen. De modale acteur besteedt meer dagen aan andere werkzaamheden (zowel op het gebied van theater, film en televisie als daarbuiten) en is meer dagen werkloos. De financiële top kan logischerwijs ook vaker rondkomen van inkomsten uit werk als acteur (dit geldt voor zowel de samenwonende acteurs als de alleenstaande acteurs) en heeft minder inkomsten uit ander werk nodig dan de modalen. De modalen hebben relatief meer inkomsten uit ander werk, op het gebied van theater,

film- en televisie en daarbuiten en ook andere inkomsten, niet uit arbeid (nodig).

Als we naar werk als acteur en inkomsten uit acteren kijken, blijkt dat de best verdienende acteurs significant meer dagen in televisieproducties voor de publieke omroep en in bioscoopfilms werken dan de modale acteur. Ook doen zij vaker stemmenwerk. Acteurs die tot de financiële top behoren, geven significant vaker aan dat ze inkomsten hebben uit herhalingsvergoedingen en andere rechten voor televisieproducties of films. De modale acteurs halen naar verhouding vaker inkomsten uit ander werk op het gebied van theater, film en televisie, waaronder regisseren, en acteren vaker in commercials.

In welke andere opzichten onderscheidt de financiële top zich van de acteurs met een modaal inkomen uit werk als acteur?

- Het aandeel van acteurs in de financiële top is onder degenen die naar eigen zeggen acteur van beroep zijn een stuk hoger (ruim 20%) dan onder degenen die een ander beroep vermelden (3%);
- vijftigers behoren vaker tot de financiële top dan twintigers;
- mannelijke acteurs behoren vaker tot de financiële top dan vrouwen;
- acteurs in de financiële top wonen vaker samen dan acteurs met een modaal inkomen uit acteerwerk;
- de financiële top laat vaker door zijn agent onderhandelen over contracten (36%) dan de modalen (19%).

Het percentage acteurs in de financiële top varieert niet met de opleiding. Terwijl acteurs

met een hogere (beroeps)opleiding over het algemeen dus wel meer met acteren verdienen dan degenen zonder zo'n opleiding. Andere factoren geven de doorslag als het om het hoogste financiële succes gaat.

Tot slot de typering van modalen en financiële top naar acteursprofiel. Verwezen wordt naar tabel 5b. De modale inkomensgroep – in dit hoofdstuk tellen alleen inkomsten uit werk als acteur mee – bestaat voor bijna tweederde uit deeltijdacteurs. Acteurs met dit profiel zijn sterk ondervertegenwoordigd in de financiële top, terwijl de andere drie profielen daarin oververtegenwoordigd zijn. Zo is het aandeel van rollenspelacteurs in de financiële top een factor 1,3 hoger dan in de totale groep respondenten, het aandeel van de theateracteurs ruim 1,5 hoger. De televisieacteurs springen er echter duidelijk bovenuit: hun aandeel in de financiële top is ruim 4 keer zo hoog als in de totale groep respondenten.

8 Een andere reden om de mediaan te nemen, is dat bij deze vragen wel eens extreem hoge of lage bedragen zijn ingevuld, waarschijnlijk doordat de vraag niet goed is gelezen omdat per soort werk andere tijdseenheden werden gebruikt. De mediaan corrigeert het effect van extreem hoge of lage en dus onwaarschijnlijke waarden op de verdeling.

9 Voor het toetsen van verschillen in de mediaan tussen groepen respondenten is gebruik gemaakt van de Kruskal-Wallis Test.

10 Analyses naar leeftijd zijn niet mogelijk in verband met de kleine aantallen respondenten per cel.

11 Analyses naar leeftijd zijn niet mogelijk in verband met de kleine aantallen respondenten per cel.

12 Analyses naar achtergrondkenmerken zijn niet mogelijk in verband met de kleine aantallen respondenten per cel.

De financiële top is voor wat betreft de ontwikkeling van zijn inkomsten uit werk als acteur minder positief gestemd dan de acteurs met een modaal acteerinkomen

Leeftijd is mede bepalend voor het toekomstbeeld. Hoe jonger een acteur is, des te positiever hij over het algemeen is over de toekomst

6 Hoe ging het met de verdiensten en hoe zal het gaan?

Ontwikkeling van inkomsten in de afgelopen jaren

Acteurs is gevraagd hoe hun inkomsten uit verschillende bronnen zich de afgelopen vier jaar ontwikkelden en welke ontwikkeling ze in de komende jaren verwachten. Tabel 6A laat zien dat een relatief groot deel van de acteurs zijn inkomsten uit acteren voor theater, film, televisie en stemmenwerk en rollenspellen, trainingen en coachings heeft zien stijgen (47% en 42%). Daar staat tegenover dat 36% zijn inkomsten uit het eerstgenoemde soort werk juist heeft zien dalen. Voor inkomsten uit rollenspellen, trainingen en coachings is dit 40%.

Bij rollenspelacteurs en in mindere mate deeltijdacteurs hebben de inkomsten uit acteren zich de afgelopen jaren negatiever ontwikkeld dan bij de theater- en televisieacteurs. Waar meer dan 50% van de theater- en televisieacteurs aangeeft dat hun inkomsten uit acteren zijn gestegen, geeft driekwart van de rollenspelacteurs aan dat deze inkomsten zijn gedaald. Wat betreft de inkomsten uit rollenspellen, trainingen en coachings zijn de rollenspelacteurs juist weer significant positiever gestemd.

De cijfers van de overige inkomstenbronnen tonen een minder positieve ontwikkeling. Er

zijn meer acteurs die hun inkomsten uit deze bronnen hebben zien dalen dan stijgen. Herhalingsvergoedingen voor film of tv (68%), herhalingsvergoedingen reclame (66%) en schrijven (53%) laten de meest negatieve trend zien: meer dan de helft van de acteurs heeft zijn inkomsten uit deze bronnen zien dalen. Bij de inkomsten uit rechten valt op dat dit een vrij stabiele inkomstenbron is: slechts 16% van de acteurs geeft aan dat die inkomsten sterk zijn gestegen of gedaald.

Wanneer we verschillende leeftijdsgroepen bekijken, zien we bij negen van de tien bronnen (organiseren, produceren, publiciteit en dergelijke is een uitzondering) dat men een negatiever beeld heeft van zijn inkomensontwikkeling in de afgelopen vier jaar naarmate men ouder wordt. De beoordeling van de ontwikkeling van inkomsten varieert tevens met opleiding en geslacht. Acteurs met een (acteurs)diploma in het hoger onderwijs komen tot een positiever oordeel dan degenen die (nog) geen acteursdiploma hebben. Daarnaast zijn mannen positiever dan vrouwen.

Bij de acteurs met een modaal acteursinkomen hebben de inkomsten uit rechten zich overigens significant negatiever ontwikkeld dan bij de financiële top. Ditzelfde geldt voor de rollenspel-

Tabel 6A Ontwikkeling van inkomsten in de afgelopen jaren per inkomstenbron [in percentages]

Inkomstenbron	sterk gestegen	gestegen	zelfde gebleven	gedaald	sterk gedaald	totaal (=100%)
acteren voor theater, film, televisie en stemmenwerk	9	38	17	23	13	369
herhalingsvergoedingen van omroep of producent film en tv	0	10	22	43	25	186
herhalingsvergoedingen reclame	1	12	21	34	32	169
rollenspellen, trainingen en coachings (salaris en/of honoraria)	11	31	17	18	22	191
schrijven (honoraria)	3	23	21	13	40	119
regisseren (salaris en/of honoraria)	4	31	18	17	30	137
lesgeven (salaris en/of honoraria)	2	28	29	17	24	184
rechten (Norma, Lira, Vevam/Sekam, etc.)	1	21	37	26	15	253
organiseren, produceren, publiciteit en dergelijke	3	18	18	21	40	112
overige inkomsten uit werk op gebied van theater, film of tv	3	27	27	16	27	166

Per bron zijn alleen de acteurs meegenomen die dit werk doen.

Tabel 6B Ontwikkeling van inkomsten in de komende jaren per inkomstenbron [in percentages]

Inkomstenbron	zullen sterk stijgen	zullen stijgen	zullen hetzelfde blijven	zullen dalen	zullen sterk dalen	totaal (=100%)
acteren voor theater, film, televisie en stemmenwerk	7	43	31	14	5	325
herhalingsvergoedingen van omroep of producent film en tv	2	27	35	25	12	169
herhalingsvergoedingen reclame	0	18	39	29	14	143
rollenspellen, trainingen en coachings (salaris en/of honoraria)	3	39	31	20	6	172
schrijven (honoraria)	4	45	32	11	8	109
regisseren (salaris en/of honoraria)	4	45	31	14	6	143
lesgeven (salaris en/of honoraria)	2	41	38	15	5	165
rechten (Norma, Lira, Vevam/Sekam, etc.)	2	23	47	21	7	213
organiseren, produceren, publiciteit en dergelijke	4	38	37	9	11	97
overige inkomsten uit werk op gebied van theater, film of tv	2	45	37	11	5	149

Per bron zijn alleen de acteurs meegenomen die dit werk doen.

en deeltijdacteurs ten opzichte van televisieacteurs (en in mindere mate theateracteurs). Ook de inkomstenontwikkeling uit overig werk op gebied van theater, film en televisie ziet er bij de televisieacteurs minder negatief uit dan bij de andere profielen.

Ontwikkeling van inkomsten in de komende jaren

Acteurs zijn vrij positief gestemd over de ontwik-

keling van hun inkomsten in de komende jaren. Tabel 6b geeft een beeld van de verwachtingen van acteurs die inkomsten uit de genoemde bronnen willen verwerven.

Bij zeven van de tien inkomstenbronnen geven meer acteurs aan dat zij verwachten dat hun inkomsten uit deze bron gaan stijgen dan dat zij zullen dalen. Dat geldt het sterkst voor inkomsten uit acteren. Maar liefst 50% geeft aan te

verwachten dat hun inkomsten uit acteren (sterk) zullen stijgen en slechts 19% geeft aan dat zij verwachten dat deze inkomsten juist zullen dalen. Schrijven en regisseren zijn na acteren de inkomstenbronnen waarover men het meest positief is. De drie inkomstenbronnen waarover men in het algemeen eerder negatief dan positief is, zijn herhalingsvergoedingen voor televisie of film, herhalingsvergoedingen voor reclame en rechten.

Leeftijd is mede bepalend voor het toekomstbeeld. Hoe jonger een acteur is, des te positiever hij over het algemeen is over de toekomst. Enkel bij lesgeven is geen significant verschil gevonden. Bij herhalingsvergoedingen voor televisie en film is tevens een verschil naar geslacht gevonden: mannen zien de toekomst op dit punt positiever tegemoet dan vrouwen.

De financiële top is voor wat betreft de ontwikkeling van zijn inkomsten uit werk als acteur minder positief gestemd dan de acteurs met een modaal acteerinkomen. Dat kan net als bij het verband tussen verwachtingen en leeftijd aan het feit liggen dat de financiële top en de oudere acteurs 'aan hun plafond zitten', terwijl de modalen en de jongeren er alleen maar op vooruit kunnen gaan.

Bijna de helft van de respondenten geeft aan desnoods bereid te zijn om te staken om goede herhalings- en/of dvd-vergoedingen te forceren

7 Wat vinden ze er zelf van?

Beroepsoriëntaties en opinies over het vak

Het laatste deel van de internetenquête bestond uit een reeks van min of meer stellige of prikkelende uitspraken over diverse aspecten van het acteursvak, waarbij respondenten konden aangeven in welke mate ze het hiermee eens of oneens zijn. In dit hoofdstuk kijken we eerst hoe de acteurs als totale groep op deze uitspraken reageerden. We verdelen die uitspraken op basis van hun antwoorden in drie groepen:

- uitspraken waarmee ze het overwegend tot sterk eens zijn;
- uitspraken waarmee ze het overwegend tot sterk oneens zijn;
- uitspraken waarover ze het onderling het minst met elkaar eens zijn.

Vervolgens gaan we in op de uitspraken waar de acteurs het minst met elkaar eens zijn. Hierbij wordt er gekeken of meningsverschillen verband houden met leeftijd, geslacht, opleiding, hoofdberoep, inkomsten uit werk als acteur en/of met het profiel van de acteurs naar het soort werk dat ze doen.

Consensus en controverse

Het merendeel van de acteurs is het overwegend tot zeer eens met de volgende uitspraken:

- er moeten minimumtarieven komen voor film- en televisiewerk;
- ik zou geen ander beroep willen hebben dan acteur;
- het is goed om je zo nu en dan bij te scholen in de zakelijke aspecten van het vak;
- er zijn teveel amateurs en hobbyisten die de markt voor professionele acteurs bederven;
- repetitietijd moet volledig betaald worden;
- er is een wildgroei aan opleidingen voor acteurs;
- ik leer meer in de praktijk dan ik ooit op school heb geleerd;

- alle beroepsacteurs moeten zich aansluiten bij een vakbond of beroepsvereniging;
- de publieke omroep zet zich te weinig in voor haar culturele taak;
- herhalingsvergoedingen en dvd-vergoedingen worden teveel afgekocht.

Met de volgende uitspraken is het merendeel van de acteurs het juist overwegend tot zeer oneens:

- je kiest niet echt voor het beroep van acteur, je 'rolt erin';
- iedereen die toneel speelt, kan zichzelf acteur noemen en dat is prima.

Over de onderstaande uitspraken waren de acteurs het onderling het minst met elkaar eens:

- wie de theaterschool of een andere hbo-beroepsopleiding voor acteren heeft gedaan, heeft meer kans op een succesvolle beroepspraktijk als acteur dan iemand zonder zo'n opleiding;
- zonder castingbureau kom je als acteur bijna niet aan werk;
- de belangenbehartiging van acteurs in loondienst en van zelfstandige acteurs is niet goed door één vakbond te combineren;
- de publieke omroep is nauwelijks te onderscheiden van de commerciële omroep;
- ik ben desnoods bereid te staken om goede herhalings- en dvd-vergoedingen te forceren.

Controversiële uitspraken nader bekeken

Opvattingen over aspecten van het vak kunnen te maken hebben met persoonlijke kenmerken, opleiding, ervaring en de omgeving waarin men werkt. Interessant is om na te gaan of dergelijke kenmerken meningsverschillen over controversiële stellingen verklaren. Deze analyse levert de volgende resultaten op.

- *Wie de theaterschool of een andere hbo-beroepsopleiding voor acteren heeft gedaan, heeft meer kans op een succesvolle beroepspraktijk als acteur dan iemand zonder zo'n opleiding.*

Het merendeel van de acteurs (60%) is het overwegend tot zeer eens met deze stelling. Echter ook een vrij groot deel van hen (een kwart)

geeft aan het hier overwegend tot zeer mee oneens te zijn. De mening van acteurs over dit onderwerp varieert met hun opleiding en hun inkomsten uit acteerwerk. Van de acteurs met een acteursdiploma (hoger onderwijs en geen hoger onderwijs) is tweederde het overwegend tot zeer eens met de stelling, tegen minder dan de helft (45%) van de acteurs die nooit een acteursopleiding hebben gevolgd. Acteurs met een beroepsopleiding vinden scholing dus waardevoller dan degenen zonder zo'n opleiding. Naast opleiding is ook het inkomen uit werk als acteur van invloed op de mening over deze uitspraak: de financiële top is het er sterker mee eens dan de acteurs met een modaal inkomen uit acteerwerk.

- *Zonder castingbureau kom je als acteur bijna niet aan werk.*

Bijna de helft van de acteurs is het overwegend tot zeer eens met deze uitspraak, terwijl 30% van de ondervraagden het er juist niet mee eens is. De meningen op dit punt variëren met de leeftijd, het hoofdberoep, het inkomen uit werk als acteur en het acteursprofiel. Hoe ouder, des te sterker men het met de stelling eens is. Degenen die zich geen acteur en ook geen kunstenaar van beroep noemen, zijn het er sterker mee eens dan degenen die zich acteur van beroep noemen. En wie heel weinig met werk als acteur verdient, is het er eerder mee eens dan degenen die meer met werk als acteur verdienen. Het lijkt erop dat de reactie op deze stelling vooral wordt bepaald door de mate waarin men zich met succes als acteur manifesteert: wie minder succesvol is, heeft de neiging om dit aan de castingbureaus te wijten die het werk verdelen. Toch is dit niet de enige factor, want televisieacteurs, die over het algemeen het meest met werk als acteur verdienen, zijn het ook veel meer eens met deze stelling (70%) dan de theateracteurs (35%). De deeltijdacteurs en de rollenspelacteurs zitten daar tussenin (50%). Waarschijnlijk wordt de invloed van de castingbureaus aan de ene kant overschat door acteurs die moeilijk aan werk komen, terwijl castingbureaus feitelijk een belangrijke rol spelen bij de verdeling van werk onder televisieacteurs.

- *De belangenbehartiging van acteurs in loondienst en van zelfstandige acteurs is niet goed door één vakbond te combineren.*

Acteurs lijken het moeilijk te vinden een standpunt in te nemen over bovenstaande stelling. Ongeveer 45% van de respondenten geeft namelijk aan het noch eens, noch oneens met de stelling te zijn en er zijn evenveel respondenten die het er mee eens of juist oneens zijn (beide 28%). Over deze uitspraak is alleen enig verschil van mening tussen mannen en vrouwen: de laatsten zijn het er eerder mee eens. Dat verschil is echter moeilijk te interpreteren.

- *De publieke omroep is nauwelijks te onderscheiden van de commerciële omroep.*

Meningen over deze uitspraak zijn sterk verdeeld. Circa 45% van de acteurs geeft aan het met de stelling (overwegend tot zeer) eens te zijn en iets meer dan 30% geeft het tegenovergestelde aan. Een kwart laat weten het noch eens, noch oneens te zijn met deze stelling. Meningen hierover variëren met leeftijd en geslacht. Meer dan de helft van de acteurs tot dertig jaar is het oneens met de stelling, terwijl meer dan de helft van de veertigers, vijftigers en zestigplussers het ermee eens is. Het lijkt erop dat acteurs tussen de 30 en 40 jaar hun beeld ten aanzien van publieke en commerciële omroepen bijstellen en minder onderscheid gaan zien tussen publieke en commerciële omroepen. Daarnaast zijn mannen het vaker eens met deze uitspraak, terwijl vrouwen minder uitgesproken zijn in hun mening over dit punt.

- *Ik ben desnoods bereid te staken om goede herhalings- en dvd-vergoedingen te forceren.*

Bijna de helft van de respondenten geeft aan desnoods bereid te zijn om te staken om goede herhalings- en/of dvd-vergoedingen te forceren, terwijl 20% zich hier tegen uitspreekt. De overige respondenten hebben geen uitgesproken mening en zeggen het noch eens noch oneens te zijn met deze stelling. De mening van acteurs over dit punt varieert niet met andere kenmerken: het lijkt dus vooral een persoonlijke keuze te zijn.

8 Nog even de hoofdpunten

Het onderzoek *Spelen voor de kost* geeft een duidelijk beeld van het werk en de inkomsten van een dwarsdoorsnede van acteurs, die in Nederland beroepsmatig met hun vak bezig (willen) zijn. Diverse partijen, zoals rechtenorganisaties, beroepsverenigingen en vakbonden van acteurs, waarvan een aantal opdrachtgever was van dit onderzoek, zullen de resultaten van dit beschrijvende onderzoek ieder vanuit hun eigen perspectief bekijken. De feiten worden gewogen in het publieke debat over de bevindingen. Een onderzoek als dit kan geen regelrechte aanbevelingen voor beleid of voor de verbetering van de inkomenspositie van acteurs opleveren. Uit de bevindingen zijn wel de volgende hoofdpunten naar voren te halen.

Wie zijn het en wat doen ze?

De acteur anno 2009 is een man of vrouw van rond de veertig jaar, waarschijnlijk woonachtig in Noord-Holland. Hij heeft een theateropleiding op hbo-niveau gedaan en is aangesloten bij een of meer vak- of beroepsverenigingen. Hij is ongeveer 20 uur per week betaald werkzaam als acteur en doet dat werk meestal niet in loondienst maar in opdracht, als zelfstandige zonder personeel (zzp'er). Acteurs zijn met diverse activiteiten bezig, allereerst als acteur, maar hebben dikwijls ook ander werk op het gebied van theater, film of televisie. Sommigen hebben ook ander werk daarbuiten nodig. Acteurs zijn op grond van het soort werk dat ze (voornamelijk) als acteur doen in vier profielen te verdelen: deeltijdacteurs (48%) hebben niet veel werk als acteur en doen (daarom) verschillende soorten ander werk; theateracteurs (34%) besteden de meeste tijd aan werk als acteur en spelen vooral in theaterproducties; rollenspelacteurs (14%) hebben ook veel werk als acteur maar niet in het theater, voor film of voor televisie maar vooral als rollenspelacteur, trainer

of coach. De vierde en kleinste groep, de televisieacteurs (4%), heeft net als de theateracteurs en rollenspelacteurs veel werk als acteur en treedt voornamelijk op in televisieproducties.

Werk zoeken en zaken regelen

De acteur komt vaak aan werk via eigen contacten en onderhandelt vaak zelf over contracten, salaris, honorarium en rechten. Alleen televisieacteurs vormen hier een uitzondering op: zij komen vaker aan werk via een castingbureau en laten het onderhandelen vaker aan hun agent over. Bij de onderhandelingen komen salaris en onkostenvergoeding (zeer) vaak aan de orde, pensioen en bijscholing komen weinig aan bod. Acteurs zijn redelijk tevreden over de uitkomst van de onderhandelingen voor wat betreft de repetitieperiode en het aantal voorstellingen. Over het resultaat van onderhandelingen over dvd-vergoedingen en herhalingsvergoedingen zijn ze niet erg tevreden. Voor zakelijk advies maken acteurs in veel gevallen gebruik van een belastingconsulent. Ze zijn over het algemeen tevreden over de zakelijke begeleiding, met uitzondering van het castingbureau.

Waar leven ze van?

De meeste acteurs kunnen niet rondkomen van uitsluitend werk als acteur en hebben daarom ook inkomsten uit ander werk op het gebied van theater, film of televisie nodig of uit werk daarbuiten. Als ze gehuwd zijn of samenwonen, zijn ze veelal mede aangewezen op inkomsten van hun partner. Dat geldt vooral voor vrouwelijke acteurs. Inkomsten uit werk als acteur vormen ruim 60% van het jaarinkomen van acteurs, dat modaal rond de € 24.000 ligt. Het jaarinkomen van acteurs varieert naast het geslacht (mannen verdienen er meer mee dan vrouwen) met hun leeftijd en opleiding. Oudere acteurs (behalve de zestigplussers) hebben een hoger jaarinkomen dan jongere acteurs en acteurs met een hogere opleiding (als acteur of op ander gebied) verdienen meer dan degenen zonder hogere opleiding. Televisieacteurs verdienen veel meer met hun werk als acteur dan de theater-, rollenspel- en deeltijdacteurs en hebben daardoor ook het hoogste totaalinkomen. Deeltijdacteurs zijn vooral aan de onderkant van de inkomensverdeling te vinden: zij

verdienen veel minder met werk als acteur dan de theater-, rollenspel- en televisieacteurs en hebben daarom vaker andere inkomsten nodig, maar hebben desondanks het laagste jaarinkomen.

Wat verdienen ze met werk als acteur?

De acteur verdient gemiddeld € 14.000 met zijn werk als acteur. Het inkomen uit werk als acteur is veel schever verdeeld dan het totale inkomen. Meer dan de helft verdient er minder dan € 12.000 mee, 15% € 36.000 of meer. Inkomsten uit acteerwerk komen vooral uit acteren voor theater, film of televisie en in mindere mate uit andere activiteiten als acteur, zoals stemmenwerk of rollenspellen. Ongeveer de helft (53%) zegt inkomsten uit rechten te krijgen en iets minder zegt inkomsten te ontfangen aan herhalingsvergoedingen. Het gemiddelde aandeel van deze beide bronnen in het inkomen uit acteerwerk is echter nog gering (6%). De financiële top van de acteurs blijkt vaker in televisieproducties voor de publieke omroep en in bioscoopfilms te acteren en geeft aan vaker aan inkomsten te halen uit herhalingsvergoedingen en rechten, dan de acteurs met een modaal inkomen. Ook doen zij vaker stemmenwerk. De modale acteur heeft naar verhouding en in absolute bedragen meer inkomsten nodig uit ander werk op het gebied van theater, film of televisie (bijvoorbeeld lesgeven of regisseren), een ander baantje of een uitkering. Het aandeel van verschillende inkomensbronnen varieert uiteraard met het acteursprofiel. Deeltijdacteurs maken verreweg het grootste deel uit van de modale acteurs: zij hebben weinig inkomsten uit acteren in theater, film en televisie, maar meer uit herhalingsvergoedingen voor commercials en uit ander werk op theater-, film en televisiegebied, zoals regisseren, lesgeven en organiseren, en ze hebben ook vaker inkomsten uit overige werkzaamheden of een uitkering. De typische televisieacteurs behoren daarentegen vaak tot de financiële top: zij verdienen veel met acteren en hebben daardoor het hoogste jaarinkomen.

Terugblik en vooruitzichten

Acteurs hebben het idee dat zij op een omslagpunt zitten wat betreft hun inkomsten. Waar een groot deel van de acteurs aangeeft dat ze de

laatste jaren hun inkomsten uit veel bronnen hebben zien dalen, verwachten ze voor de komende jaren juist een stijging. Over inkomsten uit werk als acteur, de belangrijkste inkomstenbron, zijn de meeste acteurs positief gestemd. Velen geven aan dat hun inkomsten uit deze bron de laatste jaren zijn gestegen en verwachten dat dat ook de komende jaren het geval zal zijn. Jonge acteurs zijn positiever gestemd dan oudere acteurs. Opvallend is dat de financiële top minder positief gestemd is dan de acteurs met een modaal inkomen, maar dat berust waarschijnlijk op het feit dat ze hun plafond bereikt hebben. Over inkomsten uit herhalingsvergoedingen en rechten zijn acteurs negatief gestemd: de meeste acteurs hebben deze inkomsten de afgelopen jaren zien dalen en verwachten ook geen stijging in de komende jaren.

Wat vinden ze van hun vak?

Acteurs zouden geen ander beroep willen, maar ze vinden wel dat verbeteringen in hun inkomenspositie nodig zijn, bijvoorbeeld voor wat betreft minimumtarieven voor film- en televisieopnamen, de vergoeding van repetitietijden, de exploitatie van herhalingsrechten en rechten voor openbaarmaking op dvd. Ze identificeren zich sterk met het beroep van acteur en vinden het niet goed dat iedereen die toneel speelt zichzelf acteur kan noemen. Ze staan kritisch tegenover amateurs en hobbyisten die de markt voor professionele acteurs bederven, spreken zich uit tegen een wildgroei van opleidingen en vinden dat alle beroepsacteurs zich moeten aansluiten bij een vakbond of beroepsvereniging. Acteurs zijn het er ook in hoge mate met elkaar over eens dat de publieke omroep zich te weinig inzet voor haar culturele taak. Tegenover de consensus op deze punten staan meningsverschillen over andere onderwerpen, zoals het belang van een hbo-theateropleiding en van castingbureaus voor het succes van een acteur. Acteurs met een acteursopleiding zijn vaker van mening dat zo'n opleiding bijdraagt aan een succesvolle acteursloopbaan dan de andere acteurs. Acteurs die weinig met acteren verdienen, neigen ertoe de invloed van castingbureaus hoger in te schatten dan acteurs die meer succes hebben, met uitzondering van de televisieacteurs die aangeven dat castingbureaus feitelijk een belangrijke rol spelen bij de verdeling van werk in hun segment van de markt.

Colofon

Uitgever
IVA Beleidsonderzoek en Advies
Postbus 90153
5000 LE Tilburg
Telefoon 013 466 84 66
Telefax 013 466 84 77
www.iva.nl

Onderzoekers
Saskia von der Fuhr
Berend Jan Langenberg
Maarten Sentjes
Teunis IJdens

Begeleidingscommissie
Erwin Angad-Gaur
Jan Pascal Grosfeld
Hans Kosterman
Jurje Schreuder
Guusje Smit
Wisso Wissing

Eindredactie
Marjon Schipper

Vormgeving
Robert Swart, grafisch vormgever - inkswart.nl -
Amsterdam

Drukwerk
Drukkerij Boeiyinga B.V.
Apeldoorn

Foto's

Blz. 11: Amazonas; Georgina Verbaan, Monique van de Ven,
Susan Visser, Monic Hendrickx
© Dinand van der Wal

Blz. 23: voltallig ensemble Toneelgroep Amsterdam
© TA/Jasper Zwartjes

Blz. 30: Toneelgroep Oostpool, voorstelling *Van de brug
af gezien*
© Sanne Peper

Blz. 34: acteurs bij aanbidding petite thuisopieheffing
juni 2009
© Jan Willem de Blok

Geraadpleegde literatuur, documenten en websites

CBS (2001) *Standaard Beroepenclassificatie 1992; Editie 2001*,
Voorburg/Heerlen: CBS

Jenje-Heijdel, W & D. ter Haar (2007) *Kunstenaars in
Nederland*, Voorburg/Heerlen: CBS Centrum voor
Beleidsstatistiek [rapport nr 07005]. (Ook via: www.cbs.nl >
Centrum voor Beleidsstatistiek > publicaties 2007 > rapport
Kunstenaars in Nederland)

Theater Instituut Nederland Database (www.tin.nl >
mediatheek > database en catalogus; geraadpleegd
november 2009)

UWV *Beroepsomschrijvingen*
(https://www.werk.nl/portal/page/portal/werk_nl/werknemer/)

NORMA

NORMA heeft als doelstelling om de belangen van uitvoerende kunstenaars op het gebied van het naburig recht te behartigen. NORMA tracht haar doel te bereiken door onder meer: het uitoefenen en handhaven van de aan NORMA toevertrouwde of overgedragen rechten en aanspraken; het innen en verdelen van onder andere thuiskopie-, leenrecht- en kabelgelden; het financieren of anderszins ondersteunen van sociale en culturele activiteiten die gericht zijn op de verbetering van de maatschappelijke positie van uitvoerend kunstenaars; het handhaven en waar nodig verbeteren van (inter)nationale wetgeving op het gebied van naburige rechten. NORMA verdeelt, met een minimum aan kosten, de naburige rechtengelden onder de uitvoerend kunstenaars. NORMA is met de beroepsorganisaties van scenario-schrijvers, regisseurs en acteurs en de CBO's Lira en Vevam, oprichter van het Portal Audiovisuele Makers (PAM).

ACT

ACT is een beroepsvereniging "voor acteurs, door acteurs". ACT is een organisatie die alle professionele acteurs in Nederland wil verenigen om op die manier hun belangen goed te kunnen behartigen. ACT is in het leven geroepen om het werkveld van acteurs te verbeteren en het vakgebied te professionaliseren. ACT heeft inmiddels 811 leden en is daarmee de grootste acteurs beroepsorganisatie van Nederland. Op 16 februari 2009 is ACT officieel een vereniging geworden.

Ntb

Ntb, vakbond voor musici en acteurs. De Ntb bestaat dit jaar 91 jaar en is daarmee de oudste (en grootste) vakbond voor musici. Naast musici verenigt en vertegenwoordigt de Ntb de afgelopen jaren echter ook steeds meer dansers, acteurs en andere podiumkunstenaars. Naast onder meer zijn betrokkenheid bij CAO's en lobby-activiteiten voor betere wetgeving voor auteurs en uitvoerend kunstenaars, verleent de Ntb waar nodig juridische bijstand aan zijn leden, bijvoorbeeld bij incassozaken of (arbeids)conflicten met opdrachtgevers of werkgevers. Ook kunnen de leden bij de bond terecht voor informatie over alles wat met de zakelijke kant van de podiumkunsten te maken heeft. Daarnaast biedt de Ntb zijn leden een voordelig verzekeringspakket aan, afgestemd op de podiumkunsten. De Ntb is mede-oprichter van rechtenstichtingen als Stichting NORMA, Sena, Stichting Leenrecht en Stichting de Thuiskopie en was eind vorig jaar mede-oprichter van het Platform Makers.

FNV Kiem

FNV Kunsten Informatie Entertainment Media (KIEM) is de vakbond voor alle werknemers en zelfstandigen in de kunst- en entertainmentbranche. FNV KIEM biedt zelfstandig ondernemers zonder personeel een voorzieningspakket dat een stabiele basis legt onder de onderneming. Voor haar leden in loondienst onderhandelt FNV KIEM over de best mogelijke arbeidsvoorwaarden. Om dit goed te kunnen doen, is betrokkenheid een randvoorwaarde. Daarom is FNV KIEM aangesloten bij de FIA (de Internationale Federatie voor Acteursvakbonden) en actief op het terrein van auteursrecht en naburige rechten in onder andere NORMA, SENA, Thuiskopie en Leenrecht. FNV KIEM is medeoprichter van het Pensioenfonds voor Cultuur en van het Loopbaanfonds Theater en biedt haar leden advies en hulp bij vrijwel alles wat met werk en inkomen te maken heeft. Met FNV KIEM ben je zeker van je zaak!

